

บทที่ 3

กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมอาวุธชีวภาพ

ในการศึกษาในบทที่ 2 ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการควบคุมอาวุธชีวภาพ เนื่องจากความร้ายแรงของอาวุธชีวภาพสามารถนำมาซึ่งความหายนะต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์หรือพืชก็ตาม และในบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการควบคุมอาวุธชีวภาพโดยทำการศึกษาเฉพาะตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธชีวภาพดังนี้

1. พิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 ว่าด้วยการห้ามแก๊สทำให้ขาดอากาศ แก๊สพิษ หรือแก๊สอื่น และการทำสงครามด้วยวิธีทางชีวภาพ - The Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare

2. อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสมอาวุธบักตเรี(ชีววะ)และอาวุธสารพิษ และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านั้น ค.ศ. 1972 – The Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction

3. ร่างพิธีสารของอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสมอาวุธบักตเรี(ชีววะ)และอาวุธสารพิษ และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านั้น

3.1. พิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 ว่าด้วยการห้ามแก๊สทำให้ขาดอากาศ แก๊สพิษ หรือแก๊สอื่น และการทำสงครามด้วยวิธีทางชีวภาพ (พิธีสารเจนีวา)

3.1.1 ความเป็นมาของพิธีสารเจนีวา¹

จากการประชุมสันติภาพครั้งแรกที่กรุงเฮก ในปี ค.ศ. 1899 ได้มีการลงนามในปฏิญญากรุงเฮก 2 ห้ามการใช้อาวุธที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายแก๊สที่ทำให้สลัดักหรือแก๊สที่เป็นอันตราย

---

¹ Adam Roberts and Richard Guelff, Documents on the Laws of War, (Oxford : Clarendon Press, 2000), pp. 155-158.

ต่อสุขภาพในการสงคราม อันมีรากฐานมาจากการห้ามใช้พิษและวัตถุที่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยโดยไม่จำเป็น

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ลึ้นสุดลง มีการเน้นย้ำข้อห้ามในการใช้แก๊สในสงครามในหลายสนธิสัญญาที่ประเทศผู้ชนะสงครามทำกับประเทศผู้แพ้สงคราม เช่น ในสนธิสัญญาแวร์ซายส์ มาตรา 171 กำหนดการห้ามอย่างเข้มงวดในประเทศเยอรมันนีในการใช้ผลิตนำเข้าแก๊สพิษแก๊สอื่น ๆ น้ำยา วัตถุ เครื่องมืออื่นที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน

และผลจากการที่ประเทศคู่สงครามใช้แก๊สพิษเป็นอาวุธในการรบ หลังสงครามสงบในปี ค.ศ. 1919 ประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักได้ถึงผลอันเลวร้ายที่ต้องประสบจากการใช้แก๊สพิษเป็นอาวุธ ทำให้เห็นพ้องต้องกันว่าสมควรมีการห้ามการใช้อาวุธดังกล่าวในการทำสงคราม ในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมการค้าอาวุธข้ามชาติที่นครเจนีวา ในปี ค.ศ. 1925 ซึ่งดำเนินการโดยสันนิบาตชาติ ที่ประชุมได้ตกลงและลงนามในพิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 ว่าด้วยการห้ามใช้แก๊สทำให้ขาดอากาศ แก๊สพิษหรือแก๊สอื่นในสงคราม นอกจากนั้นที่ประชุมยังได้ตกลงให้ขยายขอบเขตการห้ามไปถึงการห้ามทำสงครามโดยใช้เชื้อแบคทีเรียด้วย

3.1.2 สารสำคัญของพิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925²

3.1.2.1 ห้ามรัฐภาคีใช้แก๊สสาละก แก๊สพิษ หรือแก๊สอื่นใด รวมถึงน้ำยา วัตถุ หรือเครื่องมืออื่น มีลักษณะอย่างเดียวกันในการทำสงครามต่อรัฐภาคีอื่น

3.1.2.2 ห้ามการใช้วิธีการทำสงครามด้วยเชื้อแบคทีเรียต่อรัฐภาคีอื่น

เป็นที่น่าสังเกตว่าบทบัญญัติตามพิธีสารเจนีวาบัญญัติไว้เพียงสั้น ๆ เท่านั้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1966 สมัชชาใหญ่สหประชาชาติลงมติผ่านข้อบัญญัติให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติตามหลักการและวัตถุประสงค์ของพิธีสารเจนีวาอย่างเคร่งครัด โดยประเทศสหรัฐอเมริกาที่ในขณะนั้นไม่ได้เป็นภาคีของพิธีสารเจนีวาก็ได้ลงคะแนนสนับสนุนด้วย และได้ให้ความคิดเห็นด้วยว่าหลักการดังกล่าวเป็นกฎหมายหลักมูล ซึ่งได้รับการยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางมาเป็นระยะเวลานานจึงถือว่าเป็น

² โปรดดูภาคผนวก ก

ส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีไปแล้ว แม้สหรัฐอเมริกาไม่ได้เป็นภาคี แต่ก็นับสนุนหลักการอันนี้³

มีข้อที่นำพิจารณาอีกข้อคือ พิธีสารเจนีวา 1925 มีสถานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันรัฐที่มีไซภาคีด้วยหรือไม่ ซึ่งการที่จะพิสูจน์ว่ากฎหมายใดเป็นจารีตประเพณีหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจาก 2 องค์ประกอบ คือ

- 1) แนวทางปฏิบัติของรัฐ (State Practice) หมายถึงแนวทางการปฏิบัติของรัฐที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อยืนยันการปฏิบัติที่ได้เคยดำเนินอยู่ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงข้อห้ามตามพิธีสารเจนีวา จะเห็นว่ารัฐภาคีทั้งหมดได้ปฏิบัติไปในแนวทางคือ ไม่ต้องการใช้อาวุธชีวภาพ เนื่องจากผลของการใช้อาวุธชีวภาพนั้นรุนแรงเกินกว่าที่จะควบคุมได้ อีกทั้งการที่มีรัฐร่วมเป็นภาคีถึง 133 ประเทศ ที่มีแนวปฏิบัติที่ไปในแนวทางเดียวกันด้วยการออกกฎหมายภายในประเทศเพื่อห้ามการใช้อาวุธชีวภาพ
- 2) การเชื่อมั่นว่ามีพันธกรณีทางกฎหมาย (Opinio juris) คือการที่รัฐมีความเชื่อมั่นว่ามีพันธกรณีตามกฎหมาย

นอกจากนั้นสิ่งที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีคือข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่เป็นที่ประชุมของผู้แทนจากประเทศต่างๆทั่วโลก ดังนั้นข้อมติของสมัชชาจึงเปรียบเสมือนความเห็นของคนส่วนใหญ่ในโลก โดยสมัชชาได้มีข้อมติที่ 2603(XXIV) ลงวันที่ 16 ธันวาคม 1969 ยืนยันถึงความเป็นกฎหมายที่ได้รับการยอมรับทั่วไปในการห้ามใช้อาวุธเคมีและชีวภาพตามพิธีสารเจนีวา⁴ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า พิธีสารเจนีวา 1925 มีสถานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่มีผลผูกพันห้ามรัฐใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ แม้จะไม่เป็นภาคีของพิธีสารเจนีวานี้ก็ตาม

³ สุเทพ อัดถากร, “ข้อเขียนเรื่อง “ความตกลงเจนีวา ค.ศ. 1925 เรื่องสงครามแก๊สพิษและเชื้อโรค,” ใน กฎหมายระหว่างประเทศกับการเมืองระหว่างประเทศ พฤติกรรมและเอกสาร เล่มสอง: ภาคสงคราม กรณีพิพาท และความเป็นกลาง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, 2516), หน้า 507.

⁴ United Nations General Assembly, UN. Doc. A/RES/2603(XXIV) (16 December 1969)

3.1.3 ข้อบกพร่องของพิธีสารเจนีวา

จากการศึกษาแล้วพบว่าพิธีสารเจนีวายังคงมีข้อบกพร่องบางประการที่ทำให้การห้ามอาวุธชีวภาพทำได้โดยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรดังนี้

3.1.3.1 ขอบเขตของพิธีสาร

ตามพิธีสารเจนีวา ห้ามใช้อาวุธชีวภาพในการทำ “สงคราม” เท่านั้น หมายถึงการที่รัฐภาคีหนึ่งใช้อาวุธชีวภาพในการทำสงครามกับรัฐภาคีหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึงการขัดกันด้วยอาวุธ (armed conflict) ที่สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างรัฐภาคีกับปัจเจกชน เช่น กรณีของการต่อสู้ระหว่างกองทหารของรัฐบาลกับกองกำลังกบฏ

3.1.3.2 การขาดระบบการตรวจสอบ

บทบัญญัติของพิธีสารเจนีวานั้น ไม่ได้มีการบัญญัติถึงระบบการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีตามพิธีสารของรัฐภาคี ในกรณีของการกล่าวอ้างว่า มีรัฐภาคีละเมิดพันธกรณีจะไม่มีระบบใดในการตรวจพิสูจน์ความจริงตามพิธีสาร อย่างไรก็ดีในวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1982 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติมีมติที่ให้อำนาจกับเลขาธิการองค์การสหประชาชาติในการสอบสวนข้อมูลกิจกรรมใดของรัฐภาคีที่เป็นการขัดต่อพิธีสารเจนีวาฉบับนี้ โดยความช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญ และอนุมัติให้มีการเก็บพยานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุด้วย

5

3.1.3.3 การตั้งข้อสงวน

ในการเข้าเป็นภาคีของพิธีสารเจนีวา 1925 หลายรัฐได้ตั้งข้อสงวนว่าจะไม่ผูกพันตามข้อห้ามของพิธีสารเจนีวาในกรณีที่รัฐภาคีอื่นไม่เคารพตามข้อห้ามของพิธีสาร และจะเคารพปฏิบัติตามต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งเป็นรัฐภาคีพิธีสารเจนีวาด้วยเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าถึงรัฐเหล่านี้ยังคงอ้างสิทธิในการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ ในกรณีที่ตนถูกรัฐอื่นโจมตีด้วยอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพก่อน ทำให้พิธีสารเจนีวาสำหรับรัฐที่ตั้งข้อสงวนลักษณะนี้เป็นเหมือนสนธิสัญญาว่าจะไม่ใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพก่อนเท่านั้น (No-first use)

⁵ United Nations General Assembly , UN Doc. A/37/98

3.1.3.4. ไม่มีการลงโทษกับรัฐที่ฝ่าฝืนพิธีสาร

พิธีสารเจนีวาจะไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการลงโทษรัฐใดก็ตามที่ฝ่าฝืนพิธีสารเจนีวา และไม่มีมาตรการเยียวยาเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นจากกรณีในประเทศอิรักใช้อาวุธเคมีโจมตีกองทหารอิหร่านในสงครามระหว่างสองประเทศ แม้หลายประเทศจะแถลงการณ์ประณามการใช้อาวุธเคมีในครั้งนี้ แต่ในกรอบการทำงานของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติก็ไม่มี การดำเนินการใดๆ เพื่อลงโทษประเทศอิรักในการกระทำครั้งนี้ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ เหตุผลทางการเมืองที่มีบางประเทศในสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงให้ความสำคัญ สนับสนุน ในด้านอาวุธและเทคโนโลยีกับประเทศอิรักในการทำสงครามกับประเทศอิหร่าน

3.2. อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสมอาวุธแบคทีเรีย(ชีวะ)และอาวุธสารพิษ และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านั้น ค.ศ. 1972⁶ (อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ)

3.2.1 ความเป็นมาของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

หลังจากที่มหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงด้วยการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระเบิดปรมาณูต่อประเทศญี่ปุ่น ที่เมืองฮิโรชิมาและเมืองนางาซากิ ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ภายหลังเมื่อมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) เพื่อทำหน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ วันที่ 24 มกราคม ค.ศ. 1946 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การ สหประชาชาติมีมติที่ 1 เรียกร้องให้มีการกำจัดอาวุธปรมาณู (Atomic bomb) และได้ เรียกร้องให้มีการกำจัดอาวุธชนิดอื่นที่ใช้เพื่อทำลายล้างสูงด้วย ("of all other major weapons adaptable to mass destruction")⁷ และต่อมาเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การ สหประชาชาติ (Security Council) ได้ตั้งคณะกรรมการว่าด้วยอาวุธตามแบบ (Commission for Conventional Armament) ภายหลังจากคณะกรรมการชุดนี้ได้มีข้อมติที่มีข้อความส่วนหนึ่งที่กล่าวว่า อาวุธทำลายล้างสูงนั้นควรหมายรวมไปถึงอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ ("weapons of

⁶ โปรดดูภาคผนวก ข

⁷ United Nations, The United Nations and Disarmament 1945-1970 (New York: Department of Political and Security Council Affairs, 1971), p. 349.

mass destruction should be defined to include .. lethal Chemical and Biological Weapons")⁸

ในปี ค.ศ.1968 จากข้อเสนอของประเทศอังกฤษ ที่อ้างว่าบทบัญญัติของพิธีสารเจนีวา 1925 นั้นไม่เพียงพอในการควบคุมอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ สมควรมีการเจรจาหากระบวนการเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีสารเจนีวา และควรที่จะแยกการพิจารณาห้ามอาวุธทั้งสองชนิดเป็นเอกเทศแยกออกจากกัน แต่ก็ได้รับการคัดค้านจากประเทศสหภาพโซเวียตที่เห็นว่าควรมีการพิจารณาไปคู่กัน⁹ ต่อมาในปี 1969 ประเทศอังกฤษได้เสนอร่างอนุสัญญาห้ามการทำสงครามด้วยอาวุธชีวภาพ และในขณะเดียวกันกลุ่มประเทศสังคมนิยมก็ได้เสนอร่างอนุสัญญาห้ามพัฒนา ผลิตและสะสมอาวุธเคมี และชีวภาพและว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านั้น¹⁰

ในการเสนอร่างอนุสัญญาของประเทศอังกฤษนั้นได้รับการสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยให้เหตุผลว่าการใช้กลไกอย่างเดียวกันเพื่อควบคุมทั้งอาวุธเคมีและชีวภาพนั้นเป็นไปได้ แต่การแยกอาวุธชีวภาพออกมาพิจารณาเจรจาก่อนยอมมหาข้อสรุปได้โดยง่าย¹¹ ในขณะที่การห้ามอาวุธเคมีมีปัญหาที่ซับซ้อนกว่าเพราะอาวุธเคมีเป็นอาวุธที่หลายประเทศมีอยู่ในความครอบครองและได้เคยมีการใช้ในการทำสงคราม ดังนั้นการที่ประเทศต่างๆที่มีอาวุธเคมีไว้ในครอบครองคงลำบากใจที่จะยกเลิกการครอบครอง อาวุธเคมี โดยปราศจากหลักประกันที่น่าเชื่อถือว่ประเทศอื่นจะไม่พัฒนาผลิต และสะสมอาวุธเคมีเช่นกัน ในขณะที่ประเทศสหภาพโซเวียตเห็นว่าการเลือกห้ามอาวุธชีวภาพอย่างเดียวจะนำไปสู่การแข่งขันทางด้านอาวุธเคมีมากขึ้น¹²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ Ibid.

⁹ Ibid., pp. 360-361.

¹⁰ United Nations, The United Nations and Disarmament 1970-1975 (New York: Department of Political and Security Council Affairs, 1976), p. 141.

¹¹ Ibid.

¹² Erhard Geissler, Strengthening the Biological Weapons Convention by Confidence-Building Measures (New York: Oxford University Press, 1990), p.6.

และจากการที่ประธานาธิบดี ริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ได้แสดงเจตจำนงเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1969 ว่าประเทศสหรัฐอเมริกา จะทำการยกเลิกโครงการอาวุธชีวภาพทั้งหมดของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเห็นว่าอาวุธชีวภาพนั้นมีผลกระทบที่ตามมาอย่างร้ายแรง ไม่อาจคาดการณ์ผล และไม่สามารถควบคุมได้ อันอาจจะก่อให้เกิดโรคระบาดทั่วโลก และอาจจะนำมาซึ่งภัยพิบัติต่อผู้คนในยุคต่อมา จึงเห็นควรยกเลิกโครงการอาวุธชีวภาพ เพื่อมนุษยชาติ และยกเลิกโครงการอาวุธสารพิษ (Toxin Weapons) ในเวลาต่อมาเมื่อวันที่ 14 กันยายน ค.ศ. 1970¹³ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1971 กลุ่มประเทศสังคมนิยมยอมให้พิจารณาห้ามอาวุธชีวภาพแยกออกมาเป็นเอกเทศ โดยในวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1971 ร่างอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพจำนวน 2 ฉบับ ที่มีข้อความเหมือนกันที่เสนอโดยกลุ่มประเทศสังคมนิยม และสหรัฐอเมริกาได้นำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติ และมีข้อมติที่ 2826 (XXVI) ยอมรับร่างอนุสัญญา ห้ามอาวุธชีวภาพ และเรียกร้องให้มีการลงนามและให้สัตยาบันโดยรัฐสมาชิก การเปิดให้ลงนามมีขึ้นในวันที่ 10 เมษายน ค.ศ. 1972 และ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ มีผลบังคับใช้เมื่อ 26 มีนาคม ค.ศ. 1975 เมื่อมีรัฐสมาชิกลงนามและให้สัตยาบันครบ 15 ประเทศ

3.2.2 วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ได้รับการยอมรับปฏิบัติตามจากรัฐภาคี เพื่อจุดมุ่งหมายในการห้ามและกำจัดอาวุธทำลายล้างสูงตามที่ได้กล่าวไว้ในอารัมภบทว่าต้องการยกเลิกความเป็นได้ที่จะนำสารชีวภาพหรือสารพิษมาใช้เป็นอาวุธอย่างเด็ดขาด ถึงแม้การใช้อาวุธชีวภาพจะถูกห้ามตามพิธีสารเจนีวา ปี ค.ศ. 1925 อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพยอมเป็นบทบัญญัติเพื่อเสริมความเข้มแข็งของพิธีสารเจนีวาด้วยการห้ามพัฒนา, ผลิต จัดเก็บ จัดหา หรือโอนอาวุธชีวภาพ

¹³ Tom Mangold and Jeff Goldberg, Plague Wars: A True Story of Biological Warfare (London: Pan Books, 1999), p. 53.

3.2.3 สารสำคัญของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

3.2.3.1 ข้อห้ามตาม อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

3.2.3.1.1 รัฐภาคีรับที่จะไม่พัฒนา ผลิต สะสม หรือจัดหาในทุก ๆ สถานการณ์ซึ่ง¹⁴

(1) จุลชีพหรือสารชีวภาพหรือสารพิษ¹⁵ ไม่ว่าจะมีส่วนกำเนิดหรือกระบวนการผลิตอย่างไรก็ตามที่มีชนิดหรือปริมาณที่ไม่ได้ใช้เพื่อการตรวจรักษาโรค การป้องกัน

(2) อาวุธ เครื่องมือ หรือเครื่องส่ง ที่ออกแบบสำหรับใช้สารชีวภาพหรือสารพิษ เพื่อวัตถุประสงค์ที่เป็นปฏิปักษ์ หรือในการขัดกันด้วยอาวุธ

3.2.3.1.2 รัฐภาคีรับที่จะไม่ทำการถ่ายโอนสารชีวภาพ สารพิษ อาวุธ เครื่องมือ หรือเครื่องส่งตามมาตรา 1 ให้กับผู้อื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้รัฐใด กลุ่มรัฐใด หรือองค์การระหว่างประเทศใดทำการเช่นนี้ด้วย¹⁶

การห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนั้น เป็นการห้ามพัฒนาผลิต สะสม จัดหาจุลชีพหรือสารพิษเพื่อนำไปใช้เป็นอาวุธชีวภาพเท่านั้น ยังไม่เป็นการห้ามอย่างเด็ดขาด เพราะตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพยังคงอนุญาตให้รัฐภาคียังคงสามารถทำการพัฒนาผลิตสะสมจุลชีพหรือสารพิษได้ในกรณีดังต่อไปนี้คือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ Convention on the Prohibition of The Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction 1972, Article 1.

¹⁵ จากการประชุมทบทวนครั้งที่ 2 ที่ประชุมได้ให้ความหมายของสารพิษที่อยู่ภายใต้ อนุสัญญานี้หมายถึงสารพิษทุกชนิดที่ผลิตจากจุลชีพ สัตว์ หรือพืช ไม่ว่าจะมีการรวมวิธีการสังเคราะห์เช่นไรก็ตาม

¹⁶ *Supra note 13*, Article. 3.

(1) การรักษาโรค - รัฐภาคียังคงสามารถทำการวิจัย ผลิตจุลชีพ หรือสารพิษ เพื่อใช้ในการรักษาโรคได้อยู่โดยหมายรวมไปถึงกิจกรรมทางการแพทย์ต่างๆ เช่น การตรวจวินิจฉัยโรค การบำบัดรักษาโรค และการป้องกันโรคด้วย

(2) การป้องกัน หมายถึง การวิจัย พัฒนา เพื่อใช้ในการป้องกันสิ่งมีชีวิตจากอันตรายที่จะได้รับจากการใช้อาวุธชีวภาพ เช่นการพัฒนาหน้ากากและเสื้อผ้าที่ใช้ป้องกันอาวุธชีวภาพ ระบบกรองน้ำและกรองอากาศ อุปกรณ์เตือนภัย อุปกรณ์ตรวจจับ ในที่นี้ยังหมายรวมไปถึงการวิจัยหรือการผลิตจุลชีพหรือสารพิษเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการป้องกันอาวุธชีวภาพด้วย

(3) เพื่อวัตถุประสงค์ทางสันติอื่น ๆ ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่ได้กำหนดกรอบที่ชัดเจนของการใช้จุลชีพเพื่อทางอื่นว่ามีความหมายครอบคลุมเพียงใด ดังนั้น การพัฒนา ผลิตสะสมจุลชีพหรือสารพิษในทุกๆกรณี ตราบเท่าที่ไม่เป็นการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นปฏิปักษ์หรือใช้ในการขัดกันด้วยอาวุธ¹⁷

จากการที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพยังคงอนุญาตให้รัฐภาคีทำการพัฒนาผลิตจุลชีพ และสารพิษได้ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้มีข้อจำกัดที่ลักษณะของอุปกรณ์หรือวัตถุที่ใช้ในการทำกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตตามอนุสัญญานี้มีลักษณะที่สามารถใช้ได้สองสถาน (dual-use) คือ สามารถใช้ในกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตตามอนุสัญญา อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการผลิต พัฒนาอาวุธชีวภาพ และอาวุธสารพิษด้วยเช่นกัน ดังนั้นรัฐภาคีที่ต้องการฝ่าฝืนผลิตจุลชีพ เพื่อนำไปใช้เป็นอาวุธชีวภาพ อาจจะใช้กิจกรรมที่อนุญาตให้ทำได้เป็นเครื่องบังหน้า เพื่อปกปิดวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

3.2.3.2 การทำลาย

รัฐภาคีรับที่จะทำลาย หรือทำให้กลับมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางสันติ ซึ่งสารชีวภาพทั้งหมด สารพิษ อาวุธ เครื่องมือ หรือเครื่องส่งที่มีอยู่ในความครอบครองหรืออยู่ภายใต้ความควบคุมของรัฐนั้น¹⁸

¹⁷ Jozef Goldblat, "Arms Control Agreement and Humanitarian Law of War, " Arms and Disarmament : SIPRI Finding, ed. March Thee (New York: Oxford University Press ,1986), p. 305.

¹⁸ *Supra note 13*, Article 2.

3.2.3.3 การละเมิดพันธกรณี

3.2.3.3.1 ถ้ารัฐใดพบว่ามีรัฐอื่นฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนี้ สามารถร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติให้ทำการตรวจสอบ โดยคณะมนตรีความมั่นคงจะมอบหมายให้เลขาธิการสหประชาชาติ ทำการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหา¹⁹

3.2.3.3.2 รัฐภาคีรับที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงพบว่ารัฐภาคีได้รับอันตรายจากการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ²⁰

3.2.3.4 การปรึกษาหารือและความร่วมมือ

3.2.3.4.1 รัฐภาคีรับที่จะปรึกษาหารือกับรัฐอื่นและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์หรือการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้²¹

3.2.3.4.1 รัฐภาคีรับที่จะจัดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล อุปกรณ์ วัสดุที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารชีวภาพหรือสารพิษในทางสันติ²²

3.2.3.5 การอนุวัติการ

รัฐภาคีต้องมีมาตรการที่จำเป็นที่สอดคล้องกับกระบวนการตามรัฐธรรมนูญของรัฐภาคี เพื่อห้ามหรือป้องกันการพัฒนา ผลิต จัดเก็บ หรือจัดหา สารชีวะ สารพิษ อาวุธ อุปกรณ์หรือเครื่องส่งที่ต้องห้ามตามอนุสัญญาภายในอาณาเขตของรัฐภาคีหรือที่อยู่ภายใต้ความควบคุมของรัฐภาคีไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม²³

¹⁹ Ibid., Article 6.

²⁰ Ibid., Article 7.

²¹ Ibid., Article 5.

²² Ibid., Article 10.

²³ Ibid., Article 4.

และผลจากการประชุมทบทวน ที่ประชุมรัฐภาคีเรียกร้องให้รัฐภาคีที่ยังไม่มีการออกกฎหมายภายในเพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพให้ทำการออกกฎหมายที่ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้²⁴

- กฎหมายหรือมาตรการอื่นเพื่อรับประกันการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ
- กฎหมายเพื่อป้องกันการลักลอบเคลื่อนย้ายเชื้อโรค หรือวัตถุที่มีพิษจากห้องทดลองโดยไม่ได้รับอนุญาต
- กฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำการใด ๆ ที่เป็นการต้องห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนี้

3.2.3.6 การประชุมทบทวน²⁵

เมื่ออนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพเริ่มมีผลใช้บังคับไปครบ 5 ปี รัฐภาคีตกลงที่จะจัดให้มีการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานต่างๆภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนี้ และจะจัดการประชุมทุกๆ 5 ปีหลังจากการประชุมครั้งแรก วัตถุประสงค์ของการประชุมทบทวนนี้เพื่อเป็นการทบทวนถึงบทบาทของ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และประสิทธิภาพของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ในการห้ามอาวุธชีวภาพ และเพื่อการส่งเสริมการปฏิบัติตาม อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.3.7 มาตรการสร้างความเชื่อมั่น (Confidence – Building Measures - CBMs)

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่จัดให้มีการประชุมเพื่อทบทวนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ทุก ๆ 5 ปี นับตั้งแต่ที่ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ เริ่มมีผลบังคับใช้ และเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในมวลงหมูรัฐภาคีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ในการประชุมทบทวนครั้งที่สอง ที่ประชุมตกลงให้มีมาตรการสร้างความเชื่อมั่นโดยการเปิดเผยข้อมูล โดยความสมัครใจของรัฐภาคี เพื่อเป็นการส่งเสริมความโปร่งใสในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสารชีวภาพและสารพิษ

²⁴ BWC Review Conference document BWC/CONF,III/23.

²⁵ *Supra note 13* , Article 7.

มาตรการที่นำมาใช้ประกอบไปด้วย²⁶

1. การแลกเปลี่ยนข้อมูล ที่รวมถึงชื่อ สถานที่ ขอบเขต และลักษณะทั่วไปของกิจกรรมของศูนย์วิจัยและห้องทดลอง ที่ได้มาตรฐานความปลอดภัยระดับนานาชาติที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพในการรองรับวัตถุชีวภาพที่มีความเสี่ยงสูงต่อปัจเจกชนและชุมชนในกิจกรรมด้านชีวภาพที่ได้รับอนุญาตโดยตรงตามอนุสัญญา
2. การแลกเปลี่ยนข่าวสารของการเกิดโรคระบาด และอาการที่ได้รับสารพิษที่ผิดปกติไปจากแนวทางปกติเมื่อพิจารณาจากชนิด การพัฒนา สถานที่หรือเวลาที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นไปได้ข่าวสารที่แลกเปลี่ยนควรรวมถึงข้อมูลชนิดของโรค พื้นที่ระบาดและจำนวนผู้ป่วย
3. สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอนุสัญญาในวารสารวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่ในรัฐภาคี รวมถึงการส่งเสริมให้มีการใช้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น
4. ส่งเสริมให้มีการติดต่อกันระหว่างนักวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชีววิทยาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอนุสัญญานี้ รวมถึงการแลกเปลี่ยนนักวิจัยสำหรับการวิจัยร่วมกันตามแต่จะไดตกลงกัน

และจากการประชุมเฉพาะกิจของนักวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญ ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม - 15 เมษายน ค.ศ. 1987 เพื่อเป็นการกำหนดกระบวนการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามมาตรการสร้างความเชื่อมั่นที่กำหนดโดยที่ประชุมทบทวนของรัฐภาคี ที่ประชุมเฉพาะกิจตกลงให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยรัฐภาคีทำการส่งข้อมูลไปยังกรมกิจการลดอาวุธ (United Nations Department for Disarmament Affairs) และส่งต่อไปยังรัฐภาคีทุกรัฐ และองค์การอนามัยโลก โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลกระทำทุกปีไม่เกินวันที่ 15 เมษายนของทุกปี

แต่มาตรการดังกล่าวข้างต้นไม่ได้รับความร่วมมือจากรัฐภาคีเท่าที่ควร จนถึงวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1991 มีประเทศภาคีเปิดเผยข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 31 ประเทศเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนาเข้าร่วมเปิดเผยข้อมูลน้อยมาก

จากความล้มเหลวในการชักจูงให้รัฐภาคีแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวสารระหว่างกัน หลังจากที่มีการประชุมทบทวนในครั้งที่สอง ได้กำหนดมาตรการสร้างความเชื่อมั่นต่าง ๆ ไว้ 4 มาตรการ จนถึงการประชุมทบทวนครั้งที่สามในปี ค.ศ. 1991 ที่ประชุมรัฐภาคีได้ย้าถึง

²⁶ BWC Review Conference document BWC/CONF.II/13/II.

ความสำคัญของมาตรการสร้างความเชื่อมั่นที่ได้กำหนดขึ้นในการประชุมทบทวนครั้งก่อน และได้ตกลงขยายขอบเขตของมาตรการสร้างความเชื่อมั่นออกไปอีก ประกอบด้วย²⁷

1. แบบคำแถลงในกรณีที่ไม่มีสิ่งใดแถลง หรือไม่มีสิ่งใหม่แถลง
2. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น เอ
  - 2.1 ส่วนที่ 1 : การแลกเปลี่ยนข้อมูลของศูนย์วิจัยและห้องทดลอง
  - 2.2 ส่วนที่ 2 : การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัยและพัฒนาการป้องกันทางชีวภาพ
3. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น บี การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการระบาดของโรคติดเชื้อและเหตุการณ์คล้ายกันที่มีสาเหตุจากสารพิษ
4. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น ซี สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลการวิจัยและการส่งเสริมให้ใช้ความรู้จากการวิจัยนั้น
5. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น ดี สนับสนุนให้มีการติดต่อกันระหว่างนักวิทยาศาสตร์
6. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น อี การแถลงถึงการออกกฎหมาย กฎระเบียบและมาตรการอื่น ๆ
7. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น เอฟ การแถลงถึงกิจกรรมของโครงการวิจัยและพัฒนาทางชีวภาพในการรุกและ/หรือในการป้องกันที่มีในอดีต
8. มาตรการสร้างความเชื่อมั่น จี การแถลงถึงสถานที่อุปกรณ์ในการผลิตวัคซีน

ถึงแม้ว่ามีการปรับปรุงและขยายขอบเขตของมาตรการสร้างความเชื่อมั่นให้ดีขึ้นแล้วก็ตาม ก็ยังคงไม่ได้รับความร่วมมือจากรัฐภาคีเช่นเคย มีรัฐภาคีเพียงร้อยละ 50 ที่ให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลตามมาตรการสร้างความเชื่อมั่น

ดังนั้น ในการประชุมทบทวนครั้งที่ 4 ในปี ค.ศ. 1995 ที่ประชุมจึงเรียกร้องให้รัฐภาคีทั้งหมดเข้าร่วมในมาตรการสร้างความเชื่อมั่นนี้²⁸ แต่ก็ยังคงไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากรัฐภาคีอีกเช่นเคย

²⁷ BWC Review Conference document BWC/CONF.III/23.

²⁸ BWC Review Conference document BWC/CONF.IV/9.

3.2.4 ข้อบกพร่องของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ค.ศ. 1972

ถึงแม้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ จะถือว่าเป็นการเริ่มต้นในทางที่ดีของการกำจัดอาวุธทำลายล้างสูง ตามวัตถุประสงค์ที่องค์การสหประชาชาติมุ่งหมาย และเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่มีการห้ามอาวุธบางชนิดทั้งจำพวก คือการห้ามผลิต พัฒนา สะสม จัดหาอาวุธชีวภาพในทุก ๆ กรณี แต่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ก็ยังคงปรากฏให้เห็นข้อบกพร่องบางประการดังนี้

3.2.4.1 ขอบเขตของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

ตามบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ยังไม่ได้ห้ามรัฐภาคีผลิต พัฒนาสารชีวภาพแล้วสารพิษอย่างเด็ดขาด ยังคงอนุญาตให้กระทำได้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติคือการรักษาโรค การวิจัยสาเหตุของโรค แต่จากลักษณะของกิจกรรมที่อนุญาตดังกล่าวนี้มีลักษณะที่สามารถใช้ได้สองสถาน (dual-use) ที่เป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพอนุญาต แต่ก็สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมต้องห้ามได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้น การที่รัฐภาคีสามารถมีจุลชีพไว้ในความครอบครองเพื่อใช้ในกิจกรรมที่อนุญาตตามอนุสัญญานี้ ก็ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายใดมาควบคุมปริมาณของจุลชีพที่รัฐภาคีหนึ่งสามารถมีไว้ในความครอบครองได้ ซึ่งปริมาณความต้องการจุลชีพเพื่อใช้ในการวิจัยในแต่ละประเทศย่อมไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าในวงการชีววิทยาของแต่ละประเทศ การที่จะออกกฎหมายหรือระเบียบใดเพื่อควบคุมปริมาณจุลชีพที่รัฐภาคีซึ่งสามารถครอบครองได้ย่อมกระทำได้ยาก

อีกทั้งรัฐภาคีไม่มีพันธกรณีใดที่จะต้องแถลงชี้แจงเปิดเผยถึงการใช้สารชีวภาพหรือสารพิษในกิจกรรมที่ไม่เป็นการต้องห้ามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ อีกทั้งไม่ต้องเปิดเผยถึงห้องทดลองที่ทำการค้นคว้าวิจัยสารที่สามารถนำมาใช้เป็นอาวุธชีวภาพได้ นอกจากนั้นในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีชีวภาพ ทำให้ยิ่งน่าเป็นห่วงมากขึ้นที่ว่า การผลิตสารชีวภาพหรือสารพิษสามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ใช้อุปกรณ์และบุคลากรในจำนวนที่ไม่มาก ซึ่งย่อมยากต่อการตรวจสอบ

และที่สำคัญที่สุดรัฐภาคีไม่มีพันธกรณีที่ต้องเปิดเผยชี้แจงว่า มีอาวุธชีวภาพอยู่ในความครอบครองหรือไม่ ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นการง่ายที่บางรัฐจะทำการลักลอบค้นคว้าวิจัย พัฒนา สารชีวภาพเพื่อนำมาใช้เป็นอาวุธชีวภาพ

3.2.4.2 การขาดระบบตรวจสอบภายใต้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

ข้อบกพร่องที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่งของอนุสัญญานี้ คือ การขาดระบบการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคีภายใต้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ซึ่งวิธีเดียวที่สามารถให้มีการตรวจสอบได้ คือ กระบวนการตามมาตรา 6 ที่รัฐภาคีพบว่า มีรัฐภาคีอื่นฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ สามารถยื่นคำร้องต่อคณะมนตรีความมั่นคง เพื่อให้มีการตรวจสอบ ซึ่งในบางกรณียอมเป็นการเสี่ยงต่อการใช้อำนาจยับยั้ง (Veto) จากสมาชิกถาวรแห่งคณะมนตรีความมั่นคง ถ้าคำกล่าวหานั้นเกี่ยวข้องกับประเทศที่เป็นสมาชิกถาวรแห่งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ ดังเช่นตัวอย่างของการระบาดของโรคแอนแทรกซ์ที่เมือง Sverdlovsk ประเทศสหภาพโซเวียตในขณะนั้น ที่สหภาพโซเวียตไม่ยินยอมให้มีการตรวจสอบใดๆจากภายนอกประเทศ

สาเหตุที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่มีระบบการตรวจตรา เป็นผลสืบเนื่องมาจากในระยะเวลาที่ทำการเจรจาร่างอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนั้น ยังคงอยู่ในช่วงของสงครามเย็นที่โลกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายกลุ่มประเทศประชาธิปไตย นำโดยประเทศสหรัฐอเมริกา กับฝ่ายกลุ่มประเทศสังคมนิยมที่มีประเทศสหภาพโซเวียตในขณะนั้นเป็นแกนนำจึงทำให้ระบบการตรวจตราโดยเฉพาะการตรวจสอบสถานที่แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยในเวลานั้น

วิธีการที่มีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นระบบรองของระบบการตรวจสอบ คือ

1. การสืบสวนโดยเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ที่สามารถทำการสอบสวนกรณีที่มีการรายงานถึงการใช้อาวุธชีวภาพเป็นการฝ่าฝืนพิธีสารเจนีวา²⁹ แต่ก็ยังคงเป็นการยากที่จะ

²⁹ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/620 (1988).

พิสูจน์ได้ว่าการฝ่าฝืนโดยการใช้อาวุธชีวภาพ เนื่องจากโรคระบาดที่เกิดขึ้นจากอาวุธชีวภาพ อาจเหมือนหรือใกล้เคียงกับโรคระบาดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2. กระบวนการปรึกษาหารือตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพมาตรา 5 ที่บัญญัติให้รัฐภาคีทำการปรึกษาหารือกับรัฐภาคีอื่น เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐภาคีในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา โดยการปรึกษาหารือจะกระทำโดยกระบวนการที่เหมาะสม ภายใต้กรอบการทำงานของสหประชาชาติ

จากการประชุมทบทวนอนุสัญญา ในการประชุมทบทวนในครั้งที่ 3 ที่ประชุมรัฐภาคีเห็นชอบตกลงให้รัฐภาคีหนึ่งสามารถร้องขอให้มีการประชุมเพื่อการปรึกษาหารือขึ้นเพื่อการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากที่มีรัฐภาคีหนึ่งฝ่าฝืนพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยการประชุมนี้จะเป็นการประชุมที่เปิดให้รัฐภาคีทุกรัฐสามารถเข้าร่วมได้

กระบวนการตามมาตรา 5 นี้ได้เคยนำมาใช้จริงโดยที่ประเทศคิวบา กล่าวหาว่าประเทศสหรัฐอเมริกาใช้อาวุธชีวภาพเพื่อทำลายพืชผลในภาคเกษตรกรรมของประเทศคิวบา แต่การการประชุมก็ไม่อาจหาข้อสรุปใดๆ เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของประเทศคิวบาได้

3. รัฐภาคีมีสิทธิร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติในกรณีที่พบว่า มีรัฐภาคีอื่น ฝ่าฝืนพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนี้ โดยต้องเสนอหลักฐานเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาตามมาตรา 6 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

ในกรณีนี้คณะมนตรีความมั่นคงสามารถริเริ่มให้มีการตรวจสอบข้อกล่าวหาได้ แต่ความยุ่งยากอยู่ที่การหาพยานหลักฐานมายืนยันข้ออ้างของรัฐภาคีที่เป็นผู้กล่าวหา ถ้ามีการถูกกล่าวหา รัฐที่ถูกกล่าวหาจะไม่ยินยอมให้รัฐที่กล่าวหาเข้ามาในดินแดนของตนเพื่อหาพยานหลักฐานมายืนยันข้อกล่าวหา เมื่อรัฐผู้กล่าวหาไม่สามารถหาพยานหลักฐานมายืนยันข้อกล่าวหาของตนได้ คณะมนตรีความมั่นคงสามารถใช้ดุลพินิจที่จะไม่ริเริ่มให้มีการตรวจสอบใดๆ ได้

นอกเสียจากว่าคณะมนตรีความมั่นคงจะเห็นได้เองว่า จากข้อกล่าวหาของรัฐภาคีนั้น เป็นสถานการณ์ที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ หรือสันติภาพ ตามหมวด 7 ของกฎ

บัตรประชาชนชาติคณะมนตรีความมั่นคง อาจพิจารณาใช้กระบวนการที่เหมาะสมกับรัฐที่เกี่ยวข้องด้วยตนเองก็ได้

ตัวอย่างกรณีการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของพิธีสารเจนีวาและอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

แม้พิธีสารเจนีวา 1925 จะได้รับการลงนาม และให้สัตยาบันจากรัฐต่างๆ มากมาย แต่ก็ไม่อาจห้ามการใช้อาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากเพียงพอ เนื่องจากการห้ามตามพิธีสารเจนีวาเป็นการห้ามเฉพาะการ "ใช้" แก๊สพิษ และการทำสงครามด้วยอาวุธเชื้อโรค ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ไม่มีการห้ามการวิจัย พัฒนา ผลิตแก๊สพิษและอาวุธชีวภาพแต่ประการใด

ทำให้ประเทศต่างๆ ยังคงทำการวิจัย และพัฒนาแก๊สพิษ เพื่อในการประหัตประหารกัน เช่น ประเทศเยอรมันทำการพัฒนา nerve gas และแก๊สซารินสำเร็จในปี 1944 รวมถึงประเทศอังกฤษประสบความสำเร็จในการผลิตแก๊สซาริน เพียงแต่ไม่มีชาติใดกล้านำมาใช้ในการทำสงครามในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากทั้งสองฝ่ายคงเกรงการถูกตอบโต้ด้วยอาวุธเคมีถ้าเกิดเป็นฝ่ายที่เริ่มใช้ก่อน ตามข้อสงวนที่หลายๆ รัฐได้ตั้งไว้ใน การเข้าร่วมเป็นภาคีพิธีสารเจนีวา 1925

แต่มีเหตุการณ์ที่ฮิตเลอร์ผู้นำเยอรมันในขณะนั้นใช้แก๊สพิษในการชนฆ่าชาวยิวเป็นจำนวนหลายล้านคนที่อาศัยอยู่ในประเทศเยอรมัน และดินแดนที่เยอรมันยึดครอง โดยประสงค์ที่จะฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชนชาติยิว ทำให้เห็นถึงข้อบกพร่องอีกประการหนึ่งของพิธีสารเจนีวาที่ห้ามรัฐภาคีใช้อาวุธแก๊สหรืออาวุธชีวภาพ กับรัฐภาคีเท่านั้น ทำให้เกิดช่องว่างที่รัฐที่เป็นภาคีพิธีสารเจนีวาสามารถใช้อาวุธเคมีกับรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคี หรือแม้กระทั่งใช้กับชนชาติของตนเองดัง เช่น ฮิตเลอร์สั่งให้สังหารชาวยิว

จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง และมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ เพื่อเป็นองค์กรกลางเพื่อทำหน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งรวมไปถึงการกำจัดอาวุธทำลายล้างสูง ที่หมายรวมถึงอาวุธนิวเคลียร์ อาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพที่เมื่อประเทศใดสะสมอาวุธทำลายล้างสูง ก็ย่อมอาจจะเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงในภูมิภาค จนถึงความมั่นคงของโลกได้เช่นกัน

แต่ยังคงมีบางประเทศที่ยังคงดำเนินการลักลอบวิจัย ผลิต และพัฒนาอาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้ประกาศยกเลิกโครงการอาวุธชีวภาพในปี 1969 หรือประเทศรัสเซียที่ได้ประกาศว่าได้ยกเลิกโครงการอาวุธชีวภาพในช่วงทศวรรษ 90 และที่แย่ไปกว่านั้นคือ มีรายงานเหตุการณ์ในบางประเทศที่มีข้อกล่าวหาว่าได้มีการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ เช่น

(1) เหตุการณ์ในประเทศเยเมนในปีค.ศ.1963 ในสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายกษัตริย์ที่เป็นเจ้าผู้ปกครองประเทศเยเมน กับฝ่ายกบฏที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศเยเมน โดยที่ฝ่ายกองกำลังกบฏได้รับการหนุนหลังจากประเทศอียิปต์

มีการกล่าวหาว่ากองกำลังทหารของประเทศอียิปต์ใช้อาวุธแก๊สพิษโจมตีหมู่บ้านหลายแห่งในระหว่างสงครามกลางเมืองในประเทศเยเมนนี้ หลักฐานที่น่าเชื่อถือที่สุดคือรายงานของกาชาดสากลที่ได้คำร้องขอในเดือนพฤษภาคม 1967 ให้เข้าทำการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่หมู่บ้านทางตอนเหนือของประเทศเยเมน ในคำร้องกล่าวอ้างว่า หมู่บ้านถูกโจมตีจากแก๊สพิษที่ตกลงมาจากเครื่องบิน ทีมแพทย์กาชาดสากลพบผู้ป่วยที่มีอาการป่วยจากการสูดดมแก๊สพิษเข้าไป และชันสูตรศพผู้ที่เสียชีวิต แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าถูกโจมตีด้วยแก๊สชนิดใด

นายอู ถัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นริเริ่มให้มีการไต่สวนความจริงว่าได้มีการใช้แก๊สพิษในการต่อสู้ในประเทศเยเมนจริงหรือไม่ รายงานจากทีมตรวจสอบสหประชาชาติรายงานว่าไม่พบหลักฐานใดแสดงว่ามีการใช้แก๊สพิษในประเทศเยเมน และไม่มีข้อสรุปใดๆ จากองค์การสหประชาชาติในขณะนั้น³⁰ และรายงานการตรวจสอบของกาชาดสากลไม่ได้ถูกเผยแพร่ต่อสาธารณะชนแต่อย่างใด เนื่องจากเกรงว่าการเปิดเผยข้อมูลใดๆ อาจจะทำให้การดำเนินการช่วยเหลือทางการแพทย์ และอาหารสะดุดลงด้วยเหตุผลทางการเมือง

ปัญหาเรื่องนี้ไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังจากสหประชาชาติ สาเหตุเนื่องมาจากปัญหาด้านการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นเกิดการทำสงครามในหลายภูมิภาคทั่วโลก

³⁰ M. Meselson, "The Yemen," in Chemical and Biological Warfare. London Conference on CBW, ed. Steven Rose (London: George G. Harrap & Co., Ltd, 1968), p.99.

ในขณะที่สหรัฐอเมริกาติดพันอยู่กับการทำสงครามในประเทศเวียดนาม และเริ่มมีการต่อต้านที่อเมริกาใช้แก๊สที่อ้างว่าเป็นแก๊สควบคุมการจราจรและการใช้สารสีส้มที่ทำลายต้นไม้และพืชในประเทศเวียดนาม จึงอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่สนใจต่อข้อกล่าวหาของฝ่ายกองกำลังผู้สนับสนุนกษัตริย์ไม่เท่าไรนัก อีกทั้งรัฐบาลสหรัฐอเมริกายังเลือกที่จะรับรองระบอบสาธารณรัฐในประเทศเยเมนด้วย³¹ ในขณะที่อังกฤษพยายามสานความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอียิปต์ หลังจากที่ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตมาตั้งแต่ปี 1956 จากเหตุการณ์ที่ประเทศอียิปต์เข้ายึดครองสุเอต ดังนั้น ช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ไม่มีการดำเนินการใดๆ จากคณะมนตรีความมั่นคงในกรณีของประเทศเยเมน

การขาดระบบการตรวจสอบที่ดีภายใต้พิธีสารเจนีวา และเมื่อประกอบกับท่าทีของชาติมหาอำนาจที่ไม่แสดงท่าที เพื่อทำการตรวจสอบตามข้อกล่าวหา ทำให้ข้ออ้างที่กล่าวหาว่ากองทัพอียิปต์ใช้แก๊สพิษในประเทศเยเมนไม่ได้รับการพิสูจน์ความจริงจนถึงปัจจุบันนี้

(2) เหตุการณ์ในสงครามเกาหลีในปี 1951 รัฐบาลเกาหลีเหนือร้องเรียนต่อสหประชาชาติอย่างเป็นทางการว่า สหรัฐอเมริกาใช้อาวุธชีวภาพในประเทศเกาหลีเหนือ ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาออกมาปฏิเสธข้อกล่าวหาในทันที และร้องขอให้องค์การอนามัยโลก และกาชาดสากลทำการตรวจสอบตามข้อกล่าวหาแต่ได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาลเกาหลีเหนือ

อย่างไรก็ตาม การตรวจสอบเริ่มขึ้นในปี 1952 โดยคณะกรรมการอิสระที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นที่ยอมรับจากหลายๆประเทศเพื่อเข้าทำการตรวจสอบในประเทศเกาหลีเหนือ จากการตรวจสอบตามข้อกล่าวหาที่มีการระบาดของกาฬโรคที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประเทศเกาหลีเหนือมาก่อน การระบาดของกาฬโรคเกิดจากข้ออ้างของการปรากฏขึ้นของหมัดจำนวนมาก หลังจากที่เครื่องบินของสหรัฐอเมริกามาบินผ่านบริเวณนั้น ทั้งที่ก่อนหน้านี้ในประวัติศาสตร์ของประเทศเกาหลีก่อนหน้านี้เป็นเวลากว่า 500 ปี ไม่เคยปรากฏการระบาดของกาฬโรค จากการตรวจสอบพบพาหะของเชื้อกาฬโรคว่าเป็นเห็บที่อาศัยบนตัวมนุษย์แทนที่จะเป็นเห็บชนิดที่อาศัยอยู่บนตัวหนูเหมือน

³¹ Sterling Seagrave, Yellow Rain: A Journey Through the Terror of Chemical Warfare (London: Sphere Books Ltd, 1981), pp.120-121.

การระบาดของกาฬโรคที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ³² นอกจากนั้นคณะตรวจสอบยังได้ทำการตรวจสอบสถานที่อีกหลายแห่งที่มีการกล่าวหาว่าเกิดโรคระบาดขึ้นหลังจากที่มีรายงานการบินผ่านของเครื่องบินสหรัฐอเมริกาในบริเวณนั้น รายงานดังกล่าวไม่อาจหาหลักฐานใดยืนยันได้ว่าสาเหตุของโรคระบาดที่เกิดขึ้นเกิดจากการกระทำของสหรัฐอเมริกา และมีข้อสงสัยว่า เหตุใดเกาหลีเหนือถึงปฏิเสธไม่ยินยอมให้มีการตรวจสอบโดยองค์การอนามัยโลก และกาชาดสากลตามที่สหรัฐอเมริการ้องขอ

(3) สงครามเวียดนาม ในช่วงปี 1960 -1965 ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชาติเวียดนามด้วยกันเอง ที่แบ่งออกเป็นประเทศเวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมกับกองกำลังของประเทศเวียดนามใต้ ในขณะที่เวียดนามเหนือได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต ในระหว่างสงครามกองกำลังสหรัฐอเมริกา ประสบปัญหาจากการใช้วิธีชุ่มโจมตีแบบกองโจรของกองทัพเวียดกง จึงนำสารเคมีและสารพิษมาใช้ในระหว่างสงครามเวียดนาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

3.1 แก๊สควบคุมการจลาจล

ในปี 1962 สหรัฐอเมริกาจัดส่งแก๊ส รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 3 ชนิดให้กับกองทัพเวียดนามใต้ อันประกอบไปด้วยแก๊ส CN (Chloroacetaphenane) ที่เป็นแก๊สที่ใช้กันทั่วไปในการควบคุมการจลาจล แก๊ส CSC ที่เป็นแก๊สน้ำตาที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในช่วงเวลานั้น และแก๊ส DM (adamsite) ที่ทำให้เกิดอาการคลื่นไส้และอาเจียนเป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง³³ กองทหารเวียดนามใต้นำแก๊สทั้งสามชนิดมาใช้หลายครั้ง โดยกองทัพสหรัฐอเมริกา เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ

ในขณะที่นานาชาติประณามการกระทำของสหรัฐอเมริกาในการนำแก๊สมาใช้ในสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตทำการกล่าวหาสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการต่อองค์การสหประชาชาติ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาปฏิเสธข้อกล่าวหาของสหภาพโซเวียตโดยกล่าวว่า ข้อกล่าวหาของสหภาพโซเวียตไม่ตรงต่อความเป็นจริง และให้คำอธิบายถึงแก๊สที่นำไปใช้ในสงคราม

³² John Cookson and Judith Nottingham, A Survey of Chemical and Biological Warfare (New York :Monthly Review Press, 1969), pp. 57-63.

³³ Seymour M.Hersh, Chemical and Biological Weapons: America's Hidden Arsenal (New York: The Bobbs -Morrill Company Ltd., 1968), pp. 167 - 168.

เวียดนามว่าเป็นแก๊สที่ใช้กันทั่วไปในหลายประเทศในการควบคุมการจราจล และตามความเข้าใจของประเทศสหรัฐอเมริกาแก๊สเหล่านี้ไม่เป็นสารเคมีที่มีพิษ จึงไม่เป็นการต้องห้ามตามพิธีสารเจนีวา 1925³⁴ ซึ่งในขณะนั้นประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่ได้เป็นภาคีของพิธีสารเจนีวา 1925 แต่อย่างใด

แต่ข้อที่น่าพิจารณาถึงคือ ลักษณะการใช้แก๊สดังกล่าวในสงครามเวียดนาม ที่โดยปกติการควบคุมการจราจลจะกระทำในสถานที่ชุมนุมที่มักจะเป็นสถานที่โล่งแจ้ง มีลมตามธรรมชาติช่วยพัดทำให้ความเข้มข้นของแก๊สควบคุมการจราจลเจือจางเบาบางลงได้บ้าง ในขณะที่การใช้ต่อทหารเวียดนาม เป็นการใช้แก๊สในสถานที่หลบซ่อนตัวของกำลังทหารเวียดนามที่เป็นถ้ำหรืออุโมงค์ที่คับแคบ แม้แก๊สที่สหรัฐอเมริกาอ้างว่าเป็นแก๊สควบคุมการจราจลที่ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ แต่การนำแก๊สมาใช้ในอุโมงค์ที่มีลักษณะแคบเช่นนี้ก็สามารถเกิดผลอันตรายต่อชีวิตได้เช่นกัน โดยเฉพาะกับเด็กที่หลบซ่อนอยู่ในอุโมงค์

อีกประเด็นหนึ่งคือ จำนวนของแก๊สที่นำมาใช้ในชวงปี 1964 - 1969 มีรายงานว่าเฉพาะแก๊ส CS ที่นำมาใช้ในประเทศเวียดนามเพียงชนิดเดียวมีปริมาณถึง 6,000 ตัน ไม่นับรวมปริมาณของแก๊ส CN และ DM ที่ไม่มีการเปิดเผยต่อสาธารณชนถึงจำนวนที่ได้ใช้ไปในสงครามเวียดนาม ซึ่งจากการคาดประมาณดูแล้ว กองทหารสหรัฐอเมริกาน่าจะใช้แก๊สทั้งสามชนิดรวมกันมากกว่า 10,000 ตัน แม้จะอ้างว่าไม่ใช้แก๊สที่ทำอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ แต่เมื่อพิจารณาจากปริมาณที่นำมาใช้มากขนาดนั้นไม่น่าที่จะเรียกได้ว่าการควบคุมจราจลได้เลย³⁵

3.2 สารฆ่าพืช (Defoliant and Herbicide) ในการทำสงครามในเวียดนาม กองกำลังสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาการถูกชุ่มโจมตีโดยกองกำลังเวียดนาม เนื่องจากภูมิประเทศเป็นป่าทึบ ทำให้ง่ายต่อการที่กองกำลังเวียดนามจะซ่อนตัว กองกำลังสหรัฐจึงนำสารเคมีที่มีส่วนผสมของสาร a, 4-D และ 2, 5 - T ที่ใช้กันทั่วไปในการกำจัดวัชพืชที่ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ ดิน และแหล่งน้ำ³⁶

³⁴ Ibid., p.170.

³⁵ Ibid., p.296.

³⁶ John Cookson and Judith Nottingham, A Survey of Chemical and Biological Warfare (New York: Monthly Review Press, 1969), p. 29.

กองกำลังสหรัฐอเมริกาให้เหตุผลถึงการนำสารฆ่าพืชมาใช้ คือ เพื่อทำลายต้นไม้ที่ทหารเวียดนามใช้เป็นสถานที่ซ่อนอำพรางตัว และเพื่อทำลายพืชที่จะนำไปใช้เป็นเสบียงของทหารเวียดนาม การปฏิบัติการทิ้งสารเคมีจากเครื่องบินเพื่อทำลายป่านี้ ใช้ชื่อว่า "The Operation Ranch Hand" แม้ทางสหรัฐอเมริกาจะอ้างว่าสารเคมีที่ใช้เป็นสารเคมีที่ใช้ทั่วไปในการกำจัดวัชพืชสามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาด และไม่มีผลต่อมนุษย์ สัตว์ ดินและแหล่งน้ำก็ตาม แต่มีรายงานแสดงถึงสารเคมีที่นำมาใช้มีความเข้มข้นสูงกว่าปกติ และมีผลร้ายต่อสัตว์เลี้ยงที่กินใบไม้ และพืชที่ได้รับสารเคมี และมีรายงานผู้เสียชีวิตจากการกินน้ำที่มีการปนเปื้อนสารเหล่านี้ รวมถึงเด็กชาวเวียดนามที่กิน ผลไม้ที่เก็บได้จากป่าที่ถูกทำลาย ทำให้ได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกาย และเสียชีวิตในท้ายที่สุด

นอกจากนี้ยังมีการรายงานถึงการทดลองสารเคมีนี้ในประเทศไทย มีการค้นพบถึงบรรจุสารเคมีฝังดินอยู่บริเวณสถานที่ก่อสร้างสนามบินบ่อฝ้าย อ. หัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์ และเกิดการรั่วไหลของสารเคมีจากถังดังกล่าวทำให้ผู้ที่สูดดมสารเคมีเหล่านี้มีอาการปวดศีรษะ คลื่นไส้อาเจียน มีผู้ให้ข้อมูลว่าเคยทำงานผสมสารเคมีเหล่านี้ให้กับกองทัพสหรัฐอเมริกา เมื่อผสมเสร็จจะนำไปบรรจุใส่ถังที่ติดตั้งอยู่บนเครื่องบินของสหรัฐอเมริกา โดยการทดลองทิ้งสารเคมีจากเครื่องบินกระทำบริเวณป่าที่บึงในเขตอำเภอปราณบุรี ที่มีลักษณะภูมิประเทศคล้ายกับป่าในประเทศไทยเวียดนาม³⁷

ปฏิบัติการ Ranch Hand ถูกต่อต้านจากประเทศต่างๆ รวมถึงจากคนในประเทศสหรัฐอเมริกาเองด้วย เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวต่อป่าในประเทศไทยเวียดนาม เป็นผลเสียที่จะทำให้เกิดความไม่สมดุลในระบบนิเวศวิทยาในภูมิภาคนี้ได้ และนับเป็นครั้งแรกที่มีการใช้สารเคมี เพื่อความประสงค์ในการทำลายป่าไม้ และพืชพันธุ์ในการทำสงครามอีกด้วย

(4) การระบาดของโรคแอนแทรกซ์ที่เมือง Sverdlovsk ประเทศสหภาพโซเวียต

³⁷ "ฝนเหลือง" สารพิษบ่อฝ้าย คำยืนยันจากเอนก กลิ่นน้อย, มติชนรายวัน 10 เม.ย. 2542

ในเดือนมีนาคม 1980 สหรัฐอเมริกา กล่าวหาประเทศสหภาพโซเวียต ว่าได้ฝ่าฝืนพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ จากเหตุการณ์ของการเกิดโรคแอนแทรกซ์ระบาดในปี 1979 ที่เมือง Sverdlovsk ที่ตั้งห่างจากกรุงมอสโกไปทางตะวันออกเฉียงประมาณ 900 ไมล์ สหรัฐอเมริกาอ้างว่ามีสปอร์เชื้อแอนแทรกซ์ถูกปล่อยออกมาจากห้องปฏิบัติการในเมือง Sverdlovsk ทำให้มีผู้ป่วยด้วยโรคแอนแทรกซ์ และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

ประเทศสหภาพโซเวียตปฏิเสธข้อกล่าวหาของสหรัฐอเมริกา โดยให้เหตุผลถึงการระบาดของโรคแอนแทรกซ์ในครั้งนี้ ว่าเกิดจากการบริโภคเนื้อวัว และเนื้อแกะ ที่ปนเปื้อนเชื้อแอนแทรกซ์ที่นำออกมาจำหน่ายในตลาดมืด และไม่อนุญาตให้มีการตรวจสอบจากคณะกรรมการสุขภาพภายนอกประเทศ ข้อกล่าวหาจึงไม่ได้รับการสรุป และอเมริกายังคงยืนยันข้อกล่าวหาเรื่อยมา

ต่อมาในปี 1992 ประธานาธิบดี บอริส เยลซิน ประกาศยอมรับถึงการระบาดของโรคแอนแทรกซ์ที่เมือง Sverdlovsk ว่าเกิดจากอุบัติเหตุจากการรั่วไหลของสปอร์แอนแทรกซ์จากห้องทดลองอาวุธชีวภาพในเมืองนี้ พร้อมยอมรับว่าในอดีตนั้น สหภาพโซเวียตลักลอบวิจัย พัฒนา และผลิตอาวุธชีวภาพมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพเมื่อกว่า 20 ปีที่ผ่านมา และในขณะเดียวกันได้ประกาศว่าในขณะนี้ได้มีการทำลาย และล้มเลิกโครงการอาวุธชีวภาพในประเทศรัสเซียทั้งหมดแล้ว

เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงข้อบกพร่องของการอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่ไม่มีระบบการตรวจพิสูจน์ ทำให้ประเทศสหภาพโซเวียตที่เป็นภาคีและเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศผู้รับฝากตราสารสัตยาบันสามารถลักลอบวิจัย พัฒนา และผลิตอาวุธชีวภาพมาเป็นเวลากว่า 20 ปี

จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าแม้ประเทศเหล่านี้จะเป็นภาคีของพิธีสารเจนีวา 1925 และอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 ก็ตาม แต่ยังคงมีการฝ่าฝืนพันธกรณี ข้อห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศทั้งสองฉบับ เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

- (1) ขอบเขตของพิธีสารเจนีวา 1925 ห้ามรัฐภาคีใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพต่อรัฐภาคีอื่น ดังนั้นจึงหมายถึง ข้อห้ามตามพิธีสารเจนีวาใช้บังคับในระดับรัฐต่อรัฐ มิได้ครอบคลุมไปถึงการต่อสู้กันภายในรัฐ เช่น กรณีของกองกำลังฝ่ายรัฐบาลต่อสู้กับกองกำลังฝ่ายกบฏ หรือที่เรียกว่า non-international armed conflict ที่เป็นแนวโน้มใหม่ของสงครามที่เกิดขึ้นหลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง และมีการ

จัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ประเทศที่เคยตกเป็นประเทศอาณานิคมของชาติมหาอำนาจเริ่มได้รับเอกราชเป็นของตนเอง ยังผลทำให้บ่อยครั้งเกิดการแย่งชิงอำนาจกันเองในประเทศ แต่ขอบเขตของพิธีสารเจนีวาไม่ครอบคลุมถึงความขัดแย้งในลักษณะนี้ ทำให้ไม่เกิดความชัดเจนว่าเป็นการห้ามด้วยหรือไม่ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศ เยเมนที่กองทัพฝ่ายสาธารณรัฐที่เป็นรัฐบาลปกครองประเทศใช้แก๊สพิษโจมตีฝ่ายกองกำลังที่จงรักภักดีกษัตริย์เยเมนในสงครามกลางเมืองในปี 1963 - 1967 หรือในกรณีที่ประเทศอิรักใช้อาวุธเคมีโจมตีกลุ่มกบฏชาวเคิร์ด (Kurd) ทางตอนเหนือของประเทศอิรัก

- (2) พิธีสารเจนีวาบัญญัติข้อห้ามอยู่ที่การห้ามใช้อาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพในการทำสงครามเท่านั้น ยังไม่ได้ห้ามการพัฒนา ผลิต สะสมอาวุธเคมี และชีวภาพอย่างเด็ดขาด ดังนั้นจึงยังมีการพัฒนาและผลิตอาวุธเคมีและชีวภาพได้ โดยทราบเท่าที่ไม่นำมาใช้ก็ไม่เป็นการฝ่าฝืนพิธีสารเจนีวา 1925 โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ จีน และสหภาพโซเวียต ยังคงทำการผลิตพัฒนาอาวุธเคมีอย่างต่อเนื่อง และนำไปให้ประเทศอื่นใช้ในการทำสงครามดังในกรณีของเยเมน ได้รับแก๊สพิษจากความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต และเวียดนามใต้ได้รับการสนับสนุนแก๊ส และสารเคมีจากประเทศสหรัฐอเมริกา
- (3) การขาดกลไกหรือระบบการตรวจพิสูจน์ การปฏิบัติตามพิธีสารเจนีวา 1925 และตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 โดยที่กฎหมายทั้งสองฉบับที่มีประเทศต่างๆ ร่วมเป็นภาคีมากกว่า 100 ประเทศ แต่ไม่มีมาตรการใดในการตรวจพิสูจน์การปฏิบัติตามพันธกรณีตามกฎหมายทั้งสองฉบับของรัฐภาคี รวมถึงไม่มีการตั้งองค์การระหว่างประเทศที่เป็นอิสระขึ้นทำหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์ด้วย

ดังนั้น เมื่อเกิดข้อสงสัยว่ามีการไม่ปฏิบัติตามของรัฐภาคี การตรวจสอบจากรัฐอื่น จึงไม่อาจเริ่มได้ถ้าปราศจากความยินยอมของรัฐต้องสงสัยในการยอมรับให้มีทีมตรวจสอบจากภายนอกประเทศเดินทางเข้าไปทำการตรวจสอบ ซึ่งกว่าจะทำการตกลงให้ยินยอมรับการตรวจสอบก็ย่อมเสียเวลาอีกนาน ทำให้การหาพยานหลักฐานทำได้ด้วยความยากลำบาก

และแม้ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 จะให้สิทธิรัฐภาคีสามารถยื่นคำร้องขอต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ เพื่อให้มีการตรวจสอบข้อกล่าวหาที่มีรัฐภาคีใดฝ่าฝืนพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพก็ตาม แต่ก็ไม่ได้เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้คณะมนตรีความมั่นคงต้องทำการตรวจสอบตามข้อกล่าวหาในทุกกรณี ย่อมเป็นดุลพินิจของคณะมนตรีความมั่นคงที่จะพิจารณาว่าสมควรจะมีการตรวจสอบหรือไม่ ซึ่งตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ยังกำหนดให้รัฐที่กล่าวหาเสนอหลักฐานให้คณะมนตรีความมั่นคงพิจารณาด้วย ซึ่งเป็นการยากที่รัฐที่กล่าวหาจะนำพยานหลักฐานที่อยู่ภายในรัฐต้องส่งเสียออกมาเสนอต่อคณะมนตรีความมั่นคง อีกทั้งเมื่อเป็นอำนาจของคณะมนตรีความมั่นคงในการใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะมีการตรวจสอบตามข้อกล่าวหาหรือไม่

ถ้าเหตุการณ์ที่มีการร้องขอให้มีการสอบสวนตรวจสอบเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับประเทศที่เป็นสมาชิกถาวรแห่งคณะมนตรีความมั่นคงหรือเป็นพันธมิตร ก็อาจจะประสบปัญหาการใช้อำนาจอับยั้ง (Veto) จากประเทศสมาชิกถาวรได้ หากคณะมนตรีความมั่นคงจะพิจารณาคำร้องและอนุญาตให้มีการตรวจสอบ ดังเช่น ในกรณีของการระบาดของโรคแอนแทรกซ์ที่เมือง Sverdlovsk หากสหรัฐอเมริกาหรือประเทศใดก็ตามในโลก ยื่นคำร้องขอให้มีการตรวจสอบกรณีนี้ต่อคณะมนตรีความมั่นคง สหภาพโซเวียตในฐานะที่เป็นหนึ่งในสมาชิกถาวรแห่งคณะมนตรีความมั่นคง ก็คงใช้อำนาจอับยั้ง (Veto) ข้อมติใดก็ตามของคณะมนตรีความมั่นคงที่จะอนุญาตให้มีการตรวจสอบ การขาดระบบการตรวจพิสูจน์นี้เองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สหภาพโซเวียตสามารถลักลอบทำการพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธชีวภาพได้เป็นเวลากว่า 20 ปี นับตั้งแต่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่มีเพื่อบังคับใช้กับการห้ามใช้พัฒนา ผลิต สะสมอาวุธชีวภาพที่มีอยู่ ถึงแม้ดูเหมือนข้อตกลงทั้งสองฉบับจะได้รับการยอมรับด้วยดีจากประเทศต่างๆทั่วโลก เห็นได้จากจำนวนของภาคีในข้อตกลงทั้งสองฉบับ แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของข้อตกลงทั้งสองฉบับนี้แล้ว ยังเห็นได้ว่ายังมีข้อบกพร่องบางประการอยู่ ทำให้รัฐภาคีอาศัยเป็นช่องว่างในการฝ่าฝืนพันธกรณีตามข้อตกลงทั้งสองฉบับตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ด้วยเหตุนี้เองรัฐภาคีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ จึงเห็นพ้องต้องกันที่จะหาทางทำข้อตกลงระหว่างประเทศอีก 1 ฉบับ เพื่อเป็นการเสริมสร้างควมมีประสิทธิภาพของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และพิธีสารเจนีวา จึงได้มีการตั้งคณะทำงานเพื่อเจรจาตกลงทำพิธีสารอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพขึ้นในเวลาต่อมา

3.3. ร่างพิธีสารแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสมอาวุธบักแตรี(ชีวะ)และอาวุธสารพิษ และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านั้น (ร่างพิธีสาร)

3.3.1 ความเป็นมาของร่างพิธีสาร

การที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพขาดระบบการตรวจสอบเพื่อพิสูจน์ว่ารัฐภาคีปฏิบัติตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพหรือไม่ ก็เท่ากับว่าไม่มีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบและป้องกันรัฐภาคีจากการลักลอบผลิตอาวุธชีวภาพ ดังนั้นในการประชุมทบทวนรัฐภาคีเห็นสมควรแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้

ในการประชุมทบทวนครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1980 ที่ประชุมให้ความสำคัญกับระบบการตรวจสอบ เนื่องจากมีข้อสงสัยว่ามีการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเกิดโรคแอนแทรกซ์ระบาดในสหภาพโซเวียต ประเทศสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าการระบาดในครั้งนี้เกิดจากการรั่วไหลโดยอุบัติเหตุของสารแอนแทรกซ์จากห้องทดลองในเมือง Sverdlovsk รัฐบาลสหภาพโซเวียตให้การปฏิเสธ และอ้างว่าการระบาดเกิดขึ้นจากการบริโภคเนื้อที่ปนเปื้อนเชื้อแอนแทรกซ์ในตลาดมืด ระหว่างการประชุมตัวแทนจากประเทศสวีเดนเสนอให้มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการตรวจสอบสถานที่ต้องสงสัยในรัฐภาคีที่ถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ³⁸ แต่ได้รับการคัดค้านจากสหภาพโซเวียต การประชุมทบทวนครั้งที่ 1 จบลงโดยไม่มีคำตอบในเรื่องระบบการตรวจสอบ

³⁸ Kristen Paris, "The expansion of the Biological Weapons Convention: The history and problems of a verification regime," Houston Journal of International Law (Spring, 2002): 522.

ในการประชุมทบทวนครั้งที่สอง ในปี ค.ศ. 1986 ความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพในสายตาของรัฐภาคีเริ่มต่ำลง เนื่องจากกรณีของเมือง Sverdlovsk แต่ก็ตกลงกันให้เลื่อนการพิจารณากำหนดระบบตรวจสอบออกไปจนกว่าการเจรจา ในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีจะหาข้อสรุปได้ โดยเชื่อว่าระบบการตรวจสอบภายใต้อนุสัญญาห้าม อาวุธเคมีจะเป็นต้นแบบให้กับระบบตรวจสอบของ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

การประชุมทบทวนครั้งที่สาม เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1991 หลังจากที่มีการพิจารณาในการ แก้ไขปัญหาการขาดแคลนระบบตรวจสอบ ที่ประชุมรัฐภาคีตกลงจัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ (รู้จักกันในนามของกลุ่ม VEREX) เพื่อพิจารณามาตรการตรวจสอบที่ เป็นไปได้ในมุมมองของ ผู้เชี่ยวชาญ³⁹

หลังจากที่กลุ่ม VEREX ได้ทำการประชุมทั้งหมด 4 ครั้ง ระหว่างเดือนมีนาคม 1992 – กันยายน 1993 ได้ข้อสรุปของมาตรการที่เป็นไปได้ในการตรวจพิสูจน์รวม 21 มาตรการ เช่น การ สอดส่องข่าวสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล การตรวจสอบสถานที่ เป็นต้น รัฐภาคีจัดให้มีการประชุม วาระพิเศษเพื่อพิจารณารายงานของกลุ่ม VEREX และได้ตกลงให้ตั้งกลุ่มเฉพาะกิจ (Ad Hoc Group) เพื่อพิจารณามาตรการตรวจสอบที่เหมาะสม และร่างกลไกทางกฎหมายเพื่อเสริมสร้าง บทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3.2 สาระสำคัญของพิธีสาร

ร่างพิธีสารแห่งอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนี้ เป็นพิธีสารที่มีขึ้นเพื่อการเสริมสร้างความ มีประสิทธิภาพ และปรับปรุงการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยการใช้มาตรการต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ในร่างพิธีสารนี้ อันประกอบไปด้วยการทำคำประกาศของ รัฐภาคี มาตรการตรวจสอบการปฏิบัติตาม ความร่วมมือและการช่วยเหลือกันในมวลหมู่รัฐภาคี ซึ่งมาตรการทั้งหมดนี้จะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้รัฐภาคีปฏิบัติตามบทบัญญัติของ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ในที่นี้จะทำการศึกษาถึงสาระสำคัญของร่างพิธีสาร อันประกอบไปด้วย

³⁹ BTWC Review Conference, BWC/CONF.III/23.

- 1) นิยาม
- 2) องค์การห้ามอาวุธชีวภาพ
- 3) การทำคำประกาศของรัฐภาคี
- 4) มาตรการตรวจสอบภายใต้บทบัญญัติของร่างพิธีสาร
- 5) การรักษาความลับ
- 6) การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือ
- 7) การระงับข้อพิพาท
- 8) การลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี

3.3.2.1 นิยาม ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพปี 1972 มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลานานร่วม 30 ปี แต่ข้อบกพร่องประการหนึ่งที่ปรากฏคือ ไม่มีการให้คำนิยามของคำว่าอาวุธชีวภาพไว้ มีแต่เพียงข้อห้ามที่บัญญัติในมาตรา 1 เท่านั้น ซึ่งตามร่างพิธีสารได้นำบทบัญญัติในมาตรา 1 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพมาเน้นย้ำอีกครั้งหนึ่งโดยให้คำนิยามของ "อาวุธชีวภาพและอาวุธสารพิษ (Bacteriological (Biological) and toxin weapons) ว่าหมายถึง⁴⁰

(เอ) จุลชีพหรือสารชีวอื่น หรือสารพิษไม่ว่าจะมีแหล่งกำเนิดหรือวิธีการผลิตเช่นไร ที่มีประเภท และจำนวนที่ไม่ได้ใช้สำหรับการรักษาโรค การป้องกัน หรือวัตถุประสงค์เพื่อสันติอื่น ๆ

(บี) อาวุธ อุปกรณ์ และเครื่องส่งที่ออกแบบมาเพื่อใช้สารชีวภาพหรือสารพิษ เพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นปฏิปักษ์ หรือในการขัดกันด้วยอาวุธ

เมื่อพิจารณาจากนิยามของอาวุธชีวภาพตามพิธีสารนี้ จะเห็นได้ว่าพิธีสารได้จำแนกนิยามของอาวุธชีวภาพเป็น 2 แนวทาง คือ

(1) จุลชีพหรือสารชีวภาพอื่น ที่ไม่ได้ใช้เพื่อการตรวจวินิจฉัยโรค การป้องกัน หรือเพื่อวัตถุประสงค์ทางสันติอื่น และตามร่างพิธีสารก็ได้ให้คำนิยามของสารชีวภาพ (Biological agents) ว่าหมายถึง จุลชีพ หรือสารที่กำเนิดมาจากจุลชีพ ที่ถูกใช้เพื่อการป้องกัน กำจัดหรือลดโรคในพืช สัตว์ หรือมนุษย์

⁴⁰ Protocol to the Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction, Article 2(3).

(2) อาวุธ อุปกรณ์ และเครื่องส่ง ที่ออกแบบมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการนำมาประกอบกับ จุลชีพหรือสารชีวภาพตามที่นิยามไว้ในข้อ (เอ) จึงจะหมายถึงอาวุธชีวภาพตามความหมายของพิธีสารนี้

3.3.2.2 **องค์การห้ามอาวุธชีวภาพ** (ในที่นี้จะเรียกว่า องค์การฯ) องค์การห้ามอาวุธชีวภาพได้รับการพิจารณาให้จัดตั้งขึ้นตามพิธีสารนี้ เพื่อการสนับสนุนความมีประสิทธิภาพ และปรับปรุงการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสารฉบับนี้ อีกทั้งให้เป็นเวทีสำหรับการปรึกษาหารือและความร่วมมือในมวลงหมุ่รัฐภาคี⁴¹ โดยรัฐภาคีทุกรัฐจะเป็นสมาชิกขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพนี้

ในการดำเนินงานขององค์การฯ ประกอบไปด้วยหน่วยงานหลัก 3 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกันไป อันประกอบไปด้วย

- 1) ที่ประชุมรัฐภาคี (The Conference of the State Parties)
- 2) คณะมนตรีบริหาร (The Executive Council)
- 3) สำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการ (The Technical Secretariat)

1) ที่ประชุมรัฐภาคี

องค์ประกอบของที่ประชุมรัฐภาคี

ที่ประชุมรัฐภาคีประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐภาคีทั้งหมดของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยกำหนดให้แต่ละรัฐภาคี มีผู้แทนในที่ประชุมรัฐภาคีได้รัฐละ 1 คน แต่สามารถมีผู้แทนสำรอง และที่ปรึกษาเข้าร่วมการประชุมด้วยก็ได้ ในการลงคะแนนเสียงทุกรัฐภาคี มีคะแนนเสียง 1 เสียง เทียบเท่ากัน

อำนาจหน้าที่ของที่ประชุมรัฐภาคี

ที่ประชุมรัฐภาคีในฐานะขององค์กรหลักขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพ จะต้องทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของพิธีสาร พิจารณาการปฏิบัติตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสารของรัฐภาคี ดำเนินการใดๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนจุดมุ่งหมายและ

⁴¹ Ibid., Article 16(1).

วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาและพิธีสาร ดังนั้นตามพิธีสารจึงบัญญัติ ถึงอำนาจหน้าที่ของที่ประชุม รัฐภาคีไว้ดังนี้

- (1) ทำคำแนะนำหรือคำตัดสินในเรื่องหรือประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญา ห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสารที่ได้รับตามคำร้องขอของรัฐภาคี หรือจากคณะกรรมการฝ่ายเทคนิค
- (2) กำกับดูแลการดำเนินงานของคณะกรรมการ และสำนักงานเลขาธิการ ฝ่ายเทคนิค
- (3) รับและพิจารณารายงานขององค์การ ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามพิธีสาร รายงานงบประมาณหรือรายงานอื่นๆ ที่เสนอโดยคณะกรรมการ
- (4) เลือกตั้งสมาชิกคณะกรรมการ
- (5) พิจารณาและทบทวนพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่อาจจะมีผลกระทบต่อการทำงานของพิธีสาร
- (6) ใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกันการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญา และพิธีสาร เพื่อการเยียวยาหรือบรรเทาสถานการณ์ใดๆ ที่มีการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสาร
- (7) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อความมุ่งประสงค์ทางสันติ และความร่วมมือทางวิชาการในมวลหมู่รัฐภาคี
- (8) แต่งตั้งผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการตามคำแนะนำของคณะกรรมการ

2) คณะมนตรีบริหาร

องค์ประกอบของคณะมนตรีบริหาร

คณะมนตรีบริหารจะประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 51 รัฐ มาจากการเลือกตั้งของที่ประชุม รัฐภาคีมีวาระดำรงตำแหน่ง 2 ปี โดยจะหมุนเวียนกันในมวลหมู่รัฐภาคีและในการเลือกตั้งนั้นมีข้อกำหนดบางประการถึงจำนวนของสมาชิกคณะกรรมการในแต่ละภูมิภาค โดยในจำนวนทั้งสิ้นของคณะมนตรีบริหารทั้ง 51 คนนั้น จะต้องเป็น สมาชิกจากประเทศในทวีปแอฟริกาจำนวน 11 รัฐ จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก 7 รัฐ จากยุโรปตะวันออกเฉียงใต้ 7 รัฐ จากลาตินอเมริกาและแคริบเบียน 9 รัฐ จากเอเชียใต้และเอเชียตะวันตก 5 รัฐ และ จากยุโรปตะวันตก 12 รัฐ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารเป็นองค์การบริหารขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพ มีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายตามพิธีสาร และดำเนินการตามคำแนะนำ หรือแนวทางที่ที่ประชุมรัฐภาคีกำหนด อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตามที่กำหนดไว้ในพิธีสารประกอบไปด้วย

- (1) สนับสนุนความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติให้เป็นไปตาม และการปฏิบัติตามบทบัญญัติของพิธีสาร และอนุสัญญา
- (2) ดูแลการดำเนินงานของสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ
- (3) ดูแลการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อความมุ่งประสงค์ในทางสันติ และกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการ
- (4) อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อความร่วมมือระหว่างรัฐภาคี หรือสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามพิธีสาร
- (5) รับพิจารณา และตัดสินใจในคำร้องขอหรือรายงานการตรวจสอบ หรือการสอบสวนตามพิธีสารนี้
- (6) รับพิจารณา หรือดำเนินการใดที่จำเป็นตามคำแนะนำ ของหน่วยงานย่อยอื่นๆ ขององค์การฯ
- (7) ร่วมมือในการดำเนินการใดๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจของรัฐภาคี
- (8) เมื่อได้รับอนุญาตจากที่ประชุมรัฐภาคี ให้ทำข้อตกลงกับรัฐภาคี หรือรัฐอื่น หรือองค์การระหว่างประเทศ ในนามขององค์การฯ และกำกับดูแลปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงนั้น
- (9) นำเรื่องเสนอต่อสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ และคณะกรรมการความมั่นคง เพื่อพิจารณาในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และพิธีสารอย่างร้ายแรง พร้อมทั้งแจ้งให้รัฐภาคีขององค์การทราบ

3) สำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการ

องค์ประกอบของสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการประกอบด้วยผู้อำนวยการ (Director-General) ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงาน และเป็นหัวหน้าของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารและบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ วิชาการหรือด้านอื่นๆที่จำเป็น ผู้อำนวยการจะได้รับการแต่งตั้งโดยที่ประชุมรัฐภาคีตามคำแนะนำของคณะกรรมการ และจะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของสำนักงานฝ่ายเลขานุการเป็นความรับผิดชอบของผู้อำนวยการในการพิจารณาหาบุคลากรที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และเฉพาะชนชาติของรัฐภาคีเท่านั้นที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการและบุคลากรของสำนักงานเลขานุการฝ่ายวิชาการได้

อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเลขานุการฝ่ายวิชาการ มีดังนี้คือ

- (1) ช่วยเหลือรัฐภาคีในการปฏิบัติให้เป็นไปตามพิธีสารผ่านเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจของรัฐภาคี
- (2) ช่วยเหลือที่ประชุมรัฐภาคี และคณะมนตรีบริหารในการดำเนินงาน
- (3) รับ จัดเก็บและวิเคราะห์คำประกาศของรัฐภาคี
- (4) จัดเตรียม ดำเนินการ การตรวจสอบ รวมถึงทำรายงานการตรวจสอบ
- (5) ช่วยเหลือคณะมนตรีบริหารในการอำนวยความสะดวกในการปรึกษาหารือเพื่อความกระจ่าง และความร่วมมือในมวลหมู่รัฐภาคี
- (6) รับ และวิเคราะห์คำร้องขอให้มีการตรวจสอบการไม่ปฏิบัติตาม ส่งคำร้องดังกล่าวให้คณะมนตรีบริหารพิจารณา เตรียมการหรือให้การสนับสนุนทางวิชาการในขณะที่มีการดำเนินการตรวจสอบ และทำรายงานการตรวจสอบเสนอต่อคณะมนตรีบริหาร
- (7) อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการเพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงการขัดขวางพัฒนาการด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ
- (8) ดำเนินการด้านบริหารองค์การฯ เช่น การจัดทำร่างรายงานงบประมาณเสนอต่อคณะมนตรีบริหาร จัดทำรายงานการปฏิบัติให้เป็นไปตามพิธีสาร ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการต่อที่ประชุมรัฐภาคี คณะมนตรีบริหารและหน่วยงานย่อยอื่นๆ

การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการ และบุคลากรของสำนักงานเลขานุการฝ่ายวิชาการต้องไม่แสวงหาหรือรับคำสั่งจากรัฐบาลใดหรือแหล่งอื่นภายนอกองค์การฯ และต้องละเว้นจากการกระทำใดซึ่งอาจจะสะท้อนถึงฐานะของตนในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ระหว่างประเทศที่ต้องรับผิดชอบต่อองค์การฯ เท่านั้น นอกจากนี้รัฐภาคีจะต้องเคารพต่อฐานะเจ้าหน้าที่ระหว่างประเทศของบุคลากรเหล่านั้น ต้องไม่กระทำการใดเพื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานตามหน้าที่ของบุคลากรเหล่านั้น

3.3.2.3 การทำคำประกาศของรัฐภาคี⁴²

พิธีสารกำหนดให้รัฐภาคีต้องทำคำประกาศเสนอต่อองค์การฯ ถึงกิจกรรมต่างๆ หรืออุปกรณ์ที่อาจจะเกี่ยวข้องกับการผลิต พัฒนาอาวุธชีวภาพ ที่อยู่ในความควบคุม หรืออยู่ในดินแดนหรือเขตอำนาจรัฐของรัฐภาคี โดยแบ่งคำประกาศออกเป็น 2 ประเภท คือ คำประกาศเริ่มแรก และคำประกาศประจำปี

1) คำประกาศเริ่มแรก (Initial Declarations)

คำประกาศเริ่มแรกนี้ตามพิธีสารกำหนดให้รัฐภาคีทำคำประกาศเริ่มแรกภายใน 180 วัน นับตั้งแต่วันที่พิธีสารมีผลใช้บังคับกับรัฐภาคีนั้น โดยเนื้อหาของคำประกาศครั้งแรกที่ต้องประกอบไปด้วย

(1) โครงการหรือกิจกรรมอาวุธชีวภาพ หรือสารพิษที่ได้มีการดำเนินการในช่วงเวลาระหว่างวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1945 ถึง วันที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพมีผลใช้บังคับ

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ผลิตจุลชีพ หรือสารชีวภาพอื่น หรือสารพิษที่นำไปใช้เป็นอาวุธหรือที่สะสมไว้ หรือการใช้อาวุธเหล่านี้ในช่วงเวลา 10 ปีก่อนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพมีผลใช้บังคับกับรัฐนั้น

(3) โครงการหรือกิจกรรมการป้องกันอาวุธชีวภาพในระยะเวลา 10 ปีก่อนพิธีสารมีผลใช้บังคับ

2) คำประกาศประจำปี (Annual Declarations)

นอกเหนือไปจากคำประกาศครั้งแรกแล้ว รัฐภาคีจะต้องทำคำประกาศประจำปีเสนอต่อองค์การฯ ภายในวันที่ 30 เมษายนของทุกปี โดยต้องทำการประกาศเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ที่ผ่านมารอบ 1 ปีที่ผ่านมา คือ

(1) โครงการหรือกิจกรรมการป้องกันอาวุธชีวภาพ และสารพิษ โดยรัฐภาคีจะต้องทำคำประกาศสรุปถึงวัตถุประสงค์ และองค์ประกอบของโครงการหรือกิจกรรมนี้ สรุปการวิจัย และพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรค ความเป็นพิษ การวินิจฉัยโรค การรักษาโรค

(2) สถานที่ออกแบบมาเพื่อรองรับการทำงานกับสารชีวภาพที่ก่อให้เกิดโรคที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่ 4 ตามที่กำหนดโดยองค์การอนามัยโลก

⁴² ibid., Article4.

- (3) สถานที่ที่มีพื้นที่เกินกว่า 100 ตารางเมตร ที่ออกแบบมาเพื่อรองรับการทำงานกับสารชีวภาพที่ก่อให้เกิดโรคที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่ 3 ตามที่กำหนดโดยองค์การอนามัยโลก
- (4) สถานที่ที่มีพื้นที่เกินกว่า 100 ตารางเมตร ที่ออกแบบมาเพื่อรองรับการทำงานกับเชื้อก่อโรคในพืชที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อในพืชเศรษฐกิจ
- (5) การทำงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับสารหรือสารพิษที่อยู่ในรายชื่อท้ายพิธีสาร

3) การลงโทษรัฐภาคีที่ละเลยไม่ทำคำประกาศ⁴³

เมื่อผ่านพ้นกำหนดเวลาในการทำคำประกาศตามที่พิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้กำหนดไว้ และปรากฏว่ามีรัฐภาคีบางรัฐละเลยไม่ทำคำประกาศตามเวลาที่กำหนด ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการจะต้องทำหนังสือไปยังรัฐภาคีที่ละเลยเมื่อย้ายถึงหน้าที่ของรัฐภาคีในการทำคำประกาศ และรัฐภาคีต้องอธิบายถึงสาเหตุของการละเลยไม่ทำคำประกาศนั้น

ถ้าผู้อำนวยการทราบถึงสาเหตุของการล่าช้าในการทำคำประกาศของรัฐภาคี ก็อาจจะเสนอความช่วยเหลือแก่รัฐภาคีในด้านวิชาการต่อรัฐภาคีนั้นเพื่อช่วยเหลือในการทำคำประกาศก็ได้

แต่ถ้าระยะเวลาในการทำคำประกาศผ่านพ้นไปครบ 1 ปี สำหรับคำประกาศเริ่มแรก และ 6 เดือนสำหรับคำประกาศประจำปี รัฐดังกล่าวที่ยังไม่ทำคำประกาศจะถูกห้ามมิให้เข้าถึงข้อมูลใดๆตามคำประกาศของรัฐอื่น และหากคณะมนตรีบริหารเห็นว่าคำอธิบายไม่มีเหตุผลอันสมควร ก็สามารรถดำเนินมาตรการในการระงับสิทธิบางประการที่รัฐภาคีนั้นพึงมีตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพเป็นการชั่วคราว จนกว่าผู้อำนวยการจะแจ้งให้ทราบว่ามีการทำคำประกาศแล้ว โดยสิทธิที่จะถูกระงับประกอบไปด้วย

- (1) สิทธิในการร้องขอให้มีการตรวจสอบเพื่อความกระจ่าง และสิทธิในการขอให้มีการตรวจสอบสถานที่
- (2) สิทธิในการรับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ
- (3) สิทธิในการใช้กระบวนการปรึกษาหารือ การไขข้อสงสัย หรือความร่วมมือ โดยผ่านองค์การห้ามอาวุธชีวภาพ

และถ้ายังคงไม่ทำคำประกาศจนระยะเวลาผ่านพ้นไป 2 ปี สำหรับคำประกาศเริ่มแรก และ 12 เดือนสำหรับคำประกาศประจำปี รัฐภาคีจะถูกจำกัดสิทธิเพิ่มเติมอีก คือ

⁴³ Ibid., Article 7

(4) ไม่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงในที่ประชุมรัฐภาคี

(5) ไม่มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกคณะมนตรีบริหาร หรือถ้าเป็นสมาชิกอยู่ให้ถูกปลดจากสมาชิกภาพ

มาตรการต่างๆ นี้ นำมาใช้เพื่อให้มั่นใจว่ารัฐภาคีจะทำคำประกาศตามที่พิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพกำหนดไว้ มิเช่นนั้นจะถูกตัดสิทธิบางประการที่พึงมีตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ แต่ถ้การละเลยไม่ทำคำประกาศเป็นการทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพนี้ ที่ประชุมรัฐภาคีอาจจะเสนอให้ใช้มาตรการร่วมกันใดๆ ที่สอดคล้องตามกฎหมายระหว่างประเทศก็ได้⁴⁴ หรือถ้าเป็นเรื่องที่ร้ายแรงอย่างยิ่งที่ประชุมรับภาคีหรือคณะมนตรีบริหาร สามารถนำเรื่องเสนอให้คณะมนตรีความมั่นคงและสมัชชาใหญ่สหประชาชาติทราบเรื่องต่อไป

3.3.2.4 มาตรการตรวจสอบภายใต้บทบัญญัติของร่างพิธีสาร

1) การตรวจสอบภายหลังยื่นคำประกาศ⁴⁵

การตรวจสอบภายหลังที่มีการส่งคำประกาศจะเริ่มขึ้นเมื่อสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการได้ทำการวิเคราะห์คำประกาศที่ได้รับจากรัฐภาคี เมื่อพบข้อผิดพลาด ข้อสงสัยหรือการละเลยไม่ชี้แจงใดในคำประกาศ จะมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปทำการเยี่ยมเยียนตรวจสอบสถานที่ต่างๆ ตามคำประกาศนั้น โดยแยกออกเป็น

1.1 การสุ่มตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส (Randomly-Selected Transparency Visits)

การตรวจสอบในกรณีนี้จะเป็นการสุ่มสถานที่จากคำประกาศของรัฐภาคีทั้งหมดที่สำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการได้รับ เพื่อทำการตรวจสอบ

ในแต่ละปีจะมีการสุ่มตรวจสอบตรวจสอบสถานที่ต่างๆ ประมาณ 60 - 90 ครั้งต่อปี โดยมีข้อจำกัดที่จะไม่มีรัฐภาคีใดที่จะถูกสุ่มตรวจสอบเกิน 7 ครั้งต่อปี และจะไม่มีสถานที่ใด

⁴⁴ Ibid, Article 12 (3)

⁴⁵ Ibid., Article 6 B.

จะถูกสุ่มตรวจสอบเกิน 3 ครั้งในรอบ 5 ปี โดยทุกรัฐภาคีจะต้องถูกสุ่มตรวจสอบอย่างน้อย 2 ครั้งในรอบ 5 ปี

การสุ่มตรวจสอบเป็นมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าคำประกาศนั้นเป็นไปด้วยความถูกต้องและสมบูรณ์ และเพื่อให้สำนักเลขาธิการทางเทคนิคได้รับความเข้าใจถึงกิจกรรมและสถานที่ตามที่ได้มาจากคำประกาศอย่างครอบคลุมและทันต่อสถานการณ์

ผู้อำนวยการองค์การห้ามอาวุธชีวภาพ เป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกทีมตรวจสอบจากบุคลากรของสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการ และกำหนดจำนวนสมาชิกของทีมตรวจสอบตามความเหมาะสมของภาระกิจ แต่ต้องมีจำนวนไม่เกิน 4 คน

1.2 กระบวนการเพื่อความกระจ่างของคำประกาศ⁴⁶ (Declaration Clarification Procedures)

เมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลในคำประกาศที่รัฐภาคีเสนอ ถ้าหากพบข้อสงสัยว่ามีสถานที่ที่สมควรชี้แจงแต่ไม่มีปรากฏในคำประกาศ หรือพบข้อมูลที่กำกวมไม่ชัดเจน อาจจะมีการตรวจสอบเพื่อไขข้อสงสัยที่ปรากฏขึ้นนี้ได้ โดยกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นโดยการยื่นคำร้องของรัฐภาคีหนึ่งทีพบข้อสงสัยในคำประกาศของรัฐภาคีอื่น ต่อผู้อำนวยการองค์การห้ามอาวุธชีวภาพเพื่อขอให้มีการตรวจสอบเพื่อความกระจ่างใดในข้อสงสัยที่เกิดขึ้น โดยการริเริ่มของผู้อำนวยการ หรือตามที่คณะมนตรีบริหารเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบ

ผู้อำนวยการองค์การห้ามอาวุธชีวภาพ จะต้องแจ้งให้รัฐภาคีที่จะถูกตรวจสอบทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน ก่อนที่ทีมตรวจสอบจะเดินทางไปถึง โดยต้องแจ้งถึงรายนามสถานที่ที่จะมีการตรวจสอบ วัตถุประสงค์ ประเด็นที่ต้องการความกระจ่าง ระยะเวลาในการตรวจสอบ และรายนามของสมาชิกทีมตรวจสอบที่ได้รับการแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการองค์การห้ามอาวุธชีวภาพ โดยจะต้องไม่มีคนชาติของรัฐผู้ร้องขอกับรัฐที่ถูกตรวจสอบเป็นสมาชิกของทีมตรวจสอบ

อนึ่ง การไขข้อสงสัยที่เกิดขึ้นจากคำประกาศ อาจจะได้รับ ความกระจ่างด้วยการปรึกษาหารือระหว่างรบบภาคีตามมาตรา 8 ของพิธีสารก็ได้หรือการปรึกษาหารือตามมาตรา 5 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพก็ได้

⁴⁶ ibid., Article 6 D.

1.3 การตรวจสอบด้วยความสมัครใจเพื่อช่วยเหลือ

การตรวจสอบในกรณีนี้จะกระทำโดยรัฐภาคีร้องขอต่อสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการผ่านผู้อำนวยการให้มีการตรวจสอบสถานที่ภายในดินแดนของรัฐนั่นเอง โดยเพื่อต้องการได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และข่าวสารต่างๆ เพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามพิธีสาร

ตามพิธีสารกำหนดให้การตรวจสอบประเภทนี้ดำเนินการได้ไม่เกิน 30 ครั้งต่อปี

2) การสอบสวน⁴⁷ (Investigation)

กระบวนการสอบสวนตามร่างพิธีสารนี้จะเป็นการสอบสวนเมื่อมีข้อสงสัยว่ามีรัฐภาคีใดที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยจะเกิดจากคำร้องขอให้มีการสอบสวนของรัฐภาคี และได้รับอนุญาตให้มีการสอบสวนจากคณะมนตรีบริหาร

2.1) ประเภทการสอบสวน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การสอบสวนภาคสนาม (Field Investigation)

การสอบสวนภาคสนามนี้ เป็นการสอบสวนพื้นที่ที่มีการพบว่าเกิดโรคระบาดที่มีลักษณะผิดแผกไปจากการเกิดโรคระบาดตามธรรมชาติ หรือโรคระบาดที่เกิดขึ้นจากการกระทำกิจกรรมที่เป็นการฝ่าฝืนต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ หรือมีการกล่าวหาว่ามีการใช้อาวุธชีวภาพ หรืออาวุธสารพิษ

การร้องขอให้มีการสอบสวน รัฐผู้ร้องจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงว่ามีการใช้หรือปล่อยจุลชีพ หรือสารพิษเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่นอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์เพื่อสันติ หรือการใช้อาวุธชีวภาพตามที่กล่าวอ้าง เมื่อรัฐผู้ร้องแสดงหลักฐานอันเป็นที่น่าพอใจ ผู้อำนวยการจะเสนอเรื่องต่อคณะมนตรีบริหารเพื่อให้มีการอนุญาตให้มีการจัดทีมสอบสวนเข้าดำเนินการสอบสวนต่อไป

ผู้อำนวยการต้องแจ้งให้รัฐที่ถูกสอบสวนทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 12 ชั่วโมงก่อนการเดินทางไปถึงของทีมสอบสวน และต้องแจ้งให้ทราบถึงข้อกล่าวหา สถานที่ที่ต้องสอบสวน รายงานของสมาชิกทีมสอบสวน และรายละเอียดอื่นๆ ในการดำเนินการสอบสวน

การดำเนินการสอบสวนนั้น จะต้องใช้ระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ทีมสอบสวนเดินทางไปถึงจนถึงวันที่เดินทางออกจากรัฐที่ถูกสอบสวน ในการสอบสวนทีมสอบสวนสามารถเก็บตัวอย่างเพื่อนำไปวิเคราะห์ตามที่เห็นสมควร

⁴⁷ ibid., Article 9.

และรัฐผู้รับการสอบสวนต้องอนุญาตให้มีการสอบสวนภายใน 48 ชั่วโมง นับตั้งแต่ที่ทีมสอบสวนเดินทางไปถึง

(2) การสอบสวนสถานที่ (Facility Investigation)

การสอบสวนสถานที่นี้เป็นการสอบสวนเมื่อมีการกล่าวอ้างว่า มีการฝ่าฝืนพันธกรณีตามมาตรา 1 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพได้กระทำในสถานที่ใดๆ ในดินแดนของรัฐภาคี

การร้องขอให้มีการสอบสวน รัฐผู้ร้องจะต้องนำพยานหลักฐานมาเสนอต่อผู้อำนวยการจนเป็นที่น่าพอใจเสียก่อนว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนจริง จึงจะเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการบริหาร เพื่ออนุญาตให้มีการดำเนินการสอบสวนต่อไป

โดยก่อนการสอบสวนจะเริ่มขึ้น ผู้อำนวยการจะต้องแจ้งให้รัฐที่ถูกสอบสวนทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 12 ชั่วโมง ก่อนที่ทีมสอบสวนจะเดินทางไปถึงรัฐที่ถูกสอบสวน และต้องแจ้งรายละเอียดของการสอบสวน เช่น วิทยุชื่อสถานที่ที่จะถูกสอบสวน วิทยุชื่อสมาชิกของทีมสอบสวน วันและเวลาที่ทีมสอบสวนจะเดินทางไปถึง และต้องมีการอนุญาตให้มีการสอบสวนภายใน 108 ชั่วโมง นับตั้งแต่ได้รับคำบอกกล่าว

การดำเนินการสอบสวนในกรณีนี้จะกระทำได้ไม่เกิน 84 ชั่วโมง นับตั้งแต่ทีมสอบสวนได้เข้าไปยังสถานที่ที่จะดำเนินการสอบสวน ในการเก็บตัวอย่างเพื่อนำไปวิเคราะห์นั้น รัฐที่ถูกสอบสวนมีสิทธิใช้มาตรการเพื่อปกป้องความมั่นคงและทรัพย์สินทางปัญญา หรือปฏิบัติการเก็บตัวอย่างที่รัฐผู้ถูกสอบสวนเห็นว่าจำเป็นได้

2.2) สิทธิของรัฐผู้ถูกสอบสวน

เมื่อคณะกรรมการบริหารมีความเห็นชอบให้มีการดำเนินการสอบสวน รัฐภาคีที่ถูกสอบสวนจะต้องอนุญาตให้ทีมสอบสวนสถานที่ต้องสงสัย แต่ในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการป้องกันความมั่นคงของรัฐผู้ถูกสอบสวน และเพื่อป้องกันข้อมูลอันเป็นความลับทางการค้า รัฐผู้ถูกสอบสวนมีสิทธิบางประการเพื่อที่จะปกป้องสิ่งเหล่านี้ อันประกอบไปด้วย

(1) รับผู้ถูกสอบสวนมีสิทธิแจ้งแก่ทีมสอบสวนถึงสถานที่ บริเวณอาคารที่เป็นสถานที่ที่ไม่พึงเปิดเผย หรือไม่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

(2) เคลื่อนย้ายเอกสารที่ไม่พึงเปิดเผยออกจากสถานที่ที่ถูกสอบสวน

(3) จำกัดจำนวนทีมสอบสวนที่จะเข้าทำการสอบสวน รวมถึงเวลาที่จะใช้ในการสอบสวนสถานที่ใดๆ

(4) มาตรการในการปกปิดอุปกรณ์ต่างๆ ที่ไม่พึงเปิดเผย เช่น การนำกระดาษมา ห่อหุ้มเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บรรจุข้อมูลที่เป็นความลับทางการค้า เพื่อมิให้ผู้สอบสวนล่วงรู้ถึงความลับทางการค้านั้น

การที่รัฐผู้ถูกสอบสวนมีสิทธิในการใช้มาตรการเพื่อป้องกันผลประโยชน์ในความลับทางการค้า หรือเพื่อความมั่นคงได้นี้ ก็อาจจะเป็นผลทำให้การสอบสวนในกรณีที่มีการกล่าวหาว่ารัฐภาคีฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ อาจจะไม่มีประสิทธิภาพมากพอ เนื่องจากรัฐที่ถูกสอบสวนมีสิทธิเลือกที่จะไม่เปิดเผยถึงข้อมูลที่เป็นความลับที่อาจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยรัฐผู้ถูกสอบสวนอาจจะยกข้ออ้างว่าเป็นความลับที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง หรือเป็นความลับทางการค้า ซึ่งมีผลต่อทีมสอบสวนที่อาจจะไม่ได้รับ ข้อมูลหลักฐานอย่างเต็มที่จากการดำเนินการสอบสวน

3.3.2.5 การรักษาความลับ⁴⁸

การดำเนินงานขององค์การฯ จะร้องขอให้รัฐภาคีเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้เฉพาะเท่าที่ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพิธีสารเท่านั้น จะต้องหลีกเลี่ยงการเข้าถึงข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานขององค์การภายใต้พิธีสารนี้ โดยเฉพาะในการดำเนินการตรวจสอบสถานที่ซึ่งอาจจะทำให้รัฐผู้ถูกตรวจสอบเสี่ยงต่อการถูกคุกคามถึงข้อมูลที่เป็นความลับ โดยเฉพาะ ข้อมูลความลับทางการค้า ดังนั้นตามพิธีสารจึงให้สิทธิกับรัฐภาคีในการใช้มาตรการที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อปกป้องข้อมูลอันเป็นความลับ

ในการคุ้มครองความลับของรัฐภาคี ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบลำดับแรกในการคุ้มครองข้อมูลอันเป็นความลับทั้งหมดที่มาอยู่ในความครอบครองของสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการ จึงต้องมีมาตรการในการปกป้องความลับเพื่อป้องกันการรั่วไหลความลับของรัฐภาคี

ตามภาคผนวกว่าด้วยการป้องกันความลับ⁴⁹ กำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยรักษาความลับ (The Confidentiality Unit) ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ และกำกับดูแลของผู้บริหารเพื่อเป็นหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่เก็บรักษาข้อมูลอันเป็นความลับที่ได้รับจากรัฐภาคี

⁴⁸ Ibid., Article 11.

⁴⁹ Ibid., Annex C.

โดยจะมีการห้ามจัดพิมพ์ข้อมูลอันเป็นความลับที่สำนักเลขาธิการได้รับ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากรัฐภาคีที่เป็นเจ้าของข้อมูลอันเป็นความลับนั้น หรือเป็นไปตามกระบวนการที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐภาคี

มาตรการรักษาข้อมูลอันเป็นความลับตามพิธีสาร ย่อมเป็นเครื่องรับประกันได้ว่าข้อมูลอันเป็นความลับของรัฐภาคีจะไม่รั่วไหลไปยังรัฐภาคีอื่น โดยเฉพาะข้อมูลในด้านความลับทางการค้า เช่น ข้อมูลในการค้นคว้ารักษาโรคที่มีมูลค่าทางธุรกิจสูงที่รัฐภาคีย่อมไม่ต้องการให้รัฐภาคีอื่นล่วงรู้ถึงความลับเหล่านี้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางธุรกิจมูลค่ามหาศาลที่รัฐภาคีผู้เป็นเจ้าของความลับย่อมเสียดายหากข้อมูลเหล่านี้ตกไปอยู่ในมือของคู่แข่งในธุรกิจเดียวกันในรัฐภาคีอื่น

3.3.2.6 การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือ

ตามร่างพิธีสารได้มีการบัญญัติถึงความร่วมมือและการช่วยเหลือในมวลหมู่รัฐภาคี ในกรณีดังต่อไปนี้

1) ความช่วยเหลือ และการป้องกันอาวุธชีวภาพ

ในบทบัญญัติมาตรา 7 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ บัญญัติให้รัฐภาคีร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐภาคีอื่นในกรณีที่ได้รับอันตรายที่เป็นผลมาจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ เมื่อคณะมนตรีความมั่นคงเห็นว่ารัฐที่ร้องขอได้รับอันตรายจากการใช้อาวุธชีวภาพ

บทบัญญัติของร่างพิธีสารได้กล่าวถึงกรณีที่รัฐภาคี สามารถร้องขอต่อผู้อำนวยการเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือจากการใช้ หรือถูกถามว่าจะใช้อาวุธชีวภาพ หรืออาวุธสารพิษในกรณีดังต่อไปนี้คือ

- ได้มีการใช้อาวุธชีวภาพ หรือสารพิษต่อตน
- ถูกข่มขู่ด้วยการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 1 ของอนุสัญญา

ห้ามอาวุธชีวภาพ

- มีเหตุผลอันน่าเชื่อถือที่จะเชื่อได้ว่าได้เผชิญกับการกระทำหรือการข่มขู่อย่างร้ายแรงด้วยการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในมาตรา 1 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

ความช่วยเหลือตามพิธีสารนี้ หมายถึง การประสานและการจัดส่งอุปกรณ์ในการตรวจจับ เตือนภัย ป้องกัน ยารักษาโรค หรือมาตรการในการป้องกันอื่นๆ ให้กับรัฐภาคีที่ร้องขอ

การร้องขอให้มีการช่วยเหลือกระทำได้โดยการยื่นคำร้องขอไปยังผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการ เพื่อให้ทำการสอบสวน และทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการบริหารและรัฐภาคีทั้งปวง คณะมนตรีบริหารเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณารายงานนี้ เพื่อมีคำสั่งเห็นชอบไปยังสำนักเลขาธิการฝ่ายวิชาการ เพื่อให้ดำเนินการช่วยเหลือรัฐภาคีผู้ร้องขอต่อไป

2) การแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทางสันติ⁵⁰

พิธีสารได้บัญญัติเน้นย้ำถึงความสำคัญของมาตรา 10 แห่งอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ อุปกรณ์ ในการใช้สารชีวภาพ และสารพิษในทางสันติเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีความร่วมมือในมวลหมู่รัฐภาคีทางด้านวิชาการในสาขาชีววิทยา และเทคโนโลยีชีวภาพ โดยองค์การห้ามอาวุธชีวภาพจะเป็นเวทีในการปรึกษาหารือ และเป็นสถานที่สร้างโอกาสสำหรับความร่วมมือ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทางสันติ

องค์การห้ามอาวุธชีวภาพจะเป็นผู้พัฒนากรอบของกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน และความร่วมมือในด้านวิชาการ ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ กับรัฐภาคีโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐภาคีที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี คือ คณะกรรมการความร่วมมือ (The Co-operation Committee) ที่ประกอบไปด้วยสมาชิก 57 ชาติ เพื่อเป็นเวทีสำหรับการปรึกษาหารือ เพื่อความมุ่งหมายในการส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรา 10 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ

3.3.2.7 การระงับข้อพิพาท⁵¹

การระงับข้อพิพาทที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้ การตีความ หรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ หรือพิธีสารนี้ จะต้องระงับโดยวิธีการที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และพิธีสาร และโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติด้วย

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคีสองรัฐหรือมากกว่า หรือระหว่างรัฐภาคีกับองค์การห้ามอาวุธชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับการใช้ การตีความหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามพิธีสารนี้ การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสามารถทำได้ด้วยการเจรจา หรือด้วยวิธีการระงับข้อพิพาทอื่นในทางสันติตามที่

⁵⁰ Ibid., Article 14.

⁵¹ Ibid., Article 19

คู่กรณีเลือก หรืออาจจะกระทำโดยผ่านองค์กรหรือองค์กรย่อยขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพที่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับกระบวนการระงับข้อพิพาท หรือการขอคำปรึกษาจากศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือจะแจ้งข้อพิพาทต่อคณะมนตรีบริหารเพื่อให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยก็ได้

ส่วนการระงับข้อพิพาทโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาตินั้น ตามกฎบัตรสหประชาชาติกำหนดให้รัฐสมาชิกจะต้องระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธี ในลักษณะที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสันติภาพ ความมั่นคง และความยุติธรรมระหว่างประเทศ⁵² ซึ่งวิธีการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศตามที่ได้รับกำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ประกอบไปด้วย⁵³

- (1) การเจรจา (Negotiation) เป็นการที่รัฐผู้พิพาทได้ตกลงให้มีการเจรจาเพื่อหาทางยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างกันโดยสันติวิธี
- (2) การไต่สวน (Inquiry) เป็นการที่รัฐคู่พิพาทเสนอข้อพิพาทให้คณะกรรมการไต่สวนที่คู่พิพาทตกลงแต่งตั้งขึ้น เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีพิพาทให้มีข้อยุติในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งหากคู่พิพาทยินยอมรับผลของการไต่สวน ก็จะทำให้ข้อพิพาทยุติได้
- (3) การประนีประนอม (Conciliation) เป็นการที่รัฐคู่พิพาทมอบอำนาจให้คณะกรรมการทำการศึกษาข้อพิพาทอย่างละเอียด เพื่อเสนอทางออกหรือข้อยุติกรณีพิพาทที่รัฐคู่พิพาทยอมรับปฏิบัติได้
- (4) การไกล่เกลี่ย (Mediation) เป็นกรณีที่รัฐที่สามเข้ามาจัดการเจรจา หรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เพื่อให้รัฐพิพาทสามารถตกลงรวมขอมกันได้
- (5) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นกรณีที่คู่พิพาทตกลงร่วมกัน เพื่อดำเนินการตั้งคณะอนุญาโตตุลาการขึ้น เพื่อทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยคู่พิพาทยอมรับที่จะปฏิบัติตามคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการ ความตกลงนี้จะเป็นการกำหนดถึงองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการ โดยจะมีอำนาจเพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับการตกลงกันของคู่พิพาท
- (6) การระงับโดยทางศาล (Judicial Settlement) เป็นกรณีที่คู่พิพาทเสนอปัญหาข้อพิพาทให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้พิจารณาตัดสิน
- (7) การเสนอข้อพิพาทให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติพิจารณา โดยคณะมนตรีความมั่นคงจะแนะนำในการระงับข้อพิพาทที่พิจารณาเห็นเหมาะสมก็ได้

⁵² กฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 2 (3)

⁵³ มานพ เมฆประยูรทอง, องค์การสหประชาชาติ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2533), pp. 40-41.

3.3.2.8 การลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี

บทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่มีการบัญญัติถึงการลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีได้แต่อย่างไร แต่ตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้บัญญัติถึงการลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพไว้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- 1) การระงับสิทธิ หรือสิทธิพิเศษบางประการที่รัฐภาคีพึงมีตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ
- 2) การใช้มาตรการร่วมกันที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อบีบบังคับให้รัฐที่ฝ่าฝืนพันธกรณีจนทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยมาตรการบีบบังคับร่วมกันที่ทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศในที่นี้จะน่าจะหมายถึงการบีบบังคับโดยไม่ใช้กำลังทางทหารตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติข้อ 41 เช่น การตัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การคว่ำบาตรหรือการทูต เป็นต้น
- 3) ในกรณีที่ร้ายแรงจะมีการยื่นเรื่องให้คณะมนตรีความมั่นคงและสมัชชาใหญ่ทราบเรื่อง เนื่องจากการฝ่าฝืนพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพย่อมเป็นภัยต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ คณะมนตรีความมั่นคงอาจจะดำเนินมาตรการบีบบังคับทั้งที่ไม่ใช่การใช้กำลังทางทหาร หรือการใช้กำลังทางทหาร เพื่อบีบบังคับให้รัฐภาคีกลับมาปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพได้

จากการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมอาวุธชีวภาพตามพิธีสารเจนีวา 1925 และอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 พบว่า ตามกฎหมายทั้งสองฉบับนั้นบัญญัติถึงข้อห้ามของรัฐภาคีอันประกอบไปด้วยการห้ามใช้ พัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธชีวภาพเท่านั้น มิได้มีการกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบ องค์การที่ทำหน้าที่กำกับดูแล และมาตรการลงโทษรัฐภาคีที่ฝ่าฝืนไว้แต่อย่างใด ซึ่งล้วนเป็นจุดอ่อนที่ทำให้การควบคุมอาวุธชีวภาพตามกฎหมายทั้งสองฉบับไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สิ่งที่น่าพิจารณาต่อไปคือแนวทางในการควบคุมอาวุธชีวภาพภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศควรเป็นเช่นไร

เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมอาวุธชีวภาพกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมอาวุธเคมีที่เป็นอาวุธที่มีการห้ามร่วมกันตามพิธีสารเจนีวา 1925 ก่อนที่อาวุธชีวภาพจะแยกมาอยู่ภายใต้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 และอาวุธเคมีได้รับการบัญญัติห้ามไว้ในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี 1993 และเมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงการควบคุมอาวุธทั้งสองชนิดแล้ว แสดงออกในรูปตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และ อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี

หลักการ	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ	อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี
นิยาม	ไม่มี	บัญญัตินิยามไว้อย่างชัดเจน
บทสารบัญญัติ	ห้ามรัฐภาคีพัฒนา ผลิต สะสม และโอน	ห้ามรัฐภาคีพัฒนา ผลิต สะสม โอน และ ใช้
การทำลาย	ภายใน 9 เดือน	ภายใน
องค์กรกำกับดูแล	ไม่มี	องค์กรห้ามอาวุธชีวภาพ
การตรวจสอบ	ไม่มี	มีกระบวนการตรวจสอบ
การลงโทษ	ไม่มี	มีบทบัญญัติลงโทษกรณีฝ่าฝืน

จากตารางข้างต้นทำให้เปรียบเทียบถึงข้อแตกต่างของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 และอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี 1993 ได้ดังนี้

1. **นิยาม** - อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่ได้ให้คำนิยามของอาวุธชีวภาพไว้ว่าหมายถึงอะไร เพียงแต่กล่าวไว้ในบทห้ามว่าห้ามรัฐภาคีทำการพัฒนา ผลิต สะสม จุลชีพหรือสารพิษในชนิด และจำนวนที่เกินความจำเป็นต่อการรักษาโรค ป้องกัน หรือเพื่อการสันติอื่น

ในขณะที่อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี ได้ให้นิยามของอาวุธเคมีไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งมีการแบ่งสารเคมีออกเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน

2. บทสารบัญญัติ

ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 ห้ามรัฐภาคีในการพัฒนา ผลิต สะสม และโอนอาวุธชีวภาพเท่านั้น ส่วนการใช้ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในอนุสัญญานี้อย่างชัดเจน เนื่องจากการใช้ได้ถูกห้ามไว้ในพิธีสารเจนีวา 1925 ที่ทุกรัฐยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศแล้ว

ในส่วนของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี นอกเหนือจากการห้ามรัฐภาคีพัฒนา ผลิต สะสม และโอนอาวุธเคมีแล้ว ยังได้มีการบัญญัติถึงการห้ามใช้อาวุธเคมีไว้อย่างชัดเจนด้วย⁵⁴

⁵⁴ อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี ค.ศ. 1993 มาตรา 1

3. การทำลาย

ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 ได้กำหนดให้มีทำให้สิ้นสภาพหรือการทำลายอาวุธชีวภาพทั้งหมดที่รัฐภาคีมีไว้ในความครอบครอง ภายใน 9 เดือนนับตั้งแต่วันที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพมีผลใช้บังคับกับรัฐภาคีนั้น⁵⁵ แต่การทำลายจะกระทำโดยรัฐภาคีนั้นเอง ไม่มีองค์กรใดเข้ามาทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการทำลายอาวุธชีวภาพ อีกทั้งรัฐภาคีไม่มีพันธกรณีที่จะต้องเปิดเผยถึงจำนวนของอาวุธชีวภาพที่ได้มีการทำลายไป

ซึ่งตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีจะมีระบบการทำลายที่เข้มงวดกว่า คือในการทำลายอาวุธเคมีนั้น จะกระทำโดยการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐภาคีและองค์การห้ามอาวุธเคมี มีกระบวนการต่างๆ เช่น การตรวจสอบอาวุธเคมีที่รัฐภาคีจัดเก็บไว้ การวางแผนการทำลาย และการตรวจสอบหลังจากการทำลาย ซึ่งจะต้องทำให้เสร็จสิ้นภายใน 10 ปี นับตั้งแต่วันที่อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีมีผลใช้บังคับกับรัฐนั้น

4. องค์กรกำกับดูแล

ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 ไม่มีการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศใดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญาของรัฐภาคีไว้เลย

ในขณะที่ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีได้มีการก่อตั้งองค์การห้ามอาวุธเคมีขึ้น (The Organization for the Prohibition of Chemical Weapons - OPCW) เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี และเป็นเวทีสำหรับรัฐภาคีในการปรึกษาหารือ และความร่วมมือ ในปัจจุบันสำนักงานขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพ ตั้งอยู่ที่กรุง Hague ประเทศ Netherlands⁵⁶

5. การตรวจสอบ

อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่ได้บัญญัติถึงระบบการตรวจสอบการปฏิบัติตามของรัฐภาคี หรือการตรวจสอบการฝ่าฝืนของรัฐภาคีไว้ เนื่องจากในขณะที่ทำการเจรจาร่างอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนั้น รัฐภาคีเห็นว่าอาวุธชีวภาพมีความสำคัญทางการทหารไม่มาก และไม่เคยมีการใช้อาวุธชีวภาพจริงในการทำสงคราม ดังนั้นการที่จะเจรจาในเรื่องมาตรการการตรวจสอบจะเป็นการทำให้การสรุปอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพเกิดความล่าช้า ดังนั้นจึงไม่มีการเจรจาเพื่อ

⁵⁵ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ค.ศ. 1972 มาตรา 3

⁵⁶ *supra* note 53., Article 8

บรรจุมাত্রการการตรวจสอบไว้ในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ 1972 แต่ได้ให้สิทธิ์กับรัฐภาคี ร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติให้มีการตรวจสอบ ในกรณี que เห็นว่า มีรัฐภาคีอื่นไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจ และการตัดสินใจของคณะมนตรีความมั่นคงว่าจะเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบหรือไม่อย่างไร

ในขณะที่อาวุธเคมี เป็นอาวุธที่มีความสำคัญทางการทหารมากกว่า และมีปรากฏใช้กัน หลายครั้งในการทำสงคราม แม้จะมีการห้ามใช้ตามพิธีสารเจนีวา 1925 แล้วก็ตาม ดังนั้นการที่รัฐ ภาคีจะต้องมั่นใจได้ว่าถ้าหากตนยอมปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีแล้วรัฐอื่น ก็ต้องยอมปฏิบัติตามด้วย ดังนั้นกลไกหรือมาตรการในการตรวจสอบว่า รัฐภาคีปฏิบัติตาม พันธกรณีจะเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่สร้าง ความมั่นใจต่อรัฐภาคีว่าจะไม่มีรัฐใดที่ลักลอบพัฒนา ผลิต หรือสะสมอาวุธเคมีได้โดยปราศจากการตรวจสอบจากนานาชาติ

6. การลงโทษ (Sanction)

อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ไม่มีบทลงโทษรัฐภาคีที่ฝ่าฝืนพันธกรณีแต่อย่างใด ซึ่งการ ลงโทษที่เป็นไปได้คือ การที่คณะมนตรีความมั่นคงพิจารณาตัดสินใจให้มีการตรวจสอบเมื่อมีการ ร้องเรียนจากรัฐภาคีหนึ่ง แต่ถ้าหากคณะมนตรีความมั่นคงไม่ดำเนินการตรวจสอบอย่างใดๆ ก็ เท่ากับว่าไม่มีการลงโทษรัฐภาคีที่ฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

ในขณะที่อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี ได้กำหนดมาตรการลงโทษรัฐภาคีที่ฝ่าฝืนไว้ โดยการ จำกัดหรือระงับสิทธิและเอกสิทธิบางประการของรัฐภาคีที่ฝ่าฝืนนั้น และถ้าหากเป็นกรณีร้ายแรง รัฐภาคีอาจจะใช้มาตรการร่วมกันที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ⁵⁷

เมื่อได้ทราบถึงข้อแตกต่างในสาระสำคัญของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และอนุสัญญา ห้ามอาวุธเคมี ทำให้เห็นถึงจุดบกพร่องของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่มีอยู่ ถึงแม้ว่าอนุสัญญา ห้ามอาวุธชีวภาพจะถือเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่มีการห้ามอาวุธประเภทหนึ่งทั้งหมดทุกด้านก็ ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เนื่องจากข้อบกพร่องต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.1.3 และ 3.2.4 ทำให้การบังคับใช้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพยังไม่เป็นที่น่าพอใจนักในมุมมองของรัฐภาคี

ดังนั้นรัฐภาคีจึงเห็นควรจัดให้มีคณะทำงานในการเจรจาพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพอีกฉบับ หนึ่ง เพื่อนำมาใช้ประกอบกับอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.3 ดังนั้น

⁵⁷ อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี ค.ศ. 1993, มาตรา 12 วรรค 3

เพื่อเป็นการแสดงถึงข้อดีของร่างพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพที่จะนำมาใช้ประกอบกับอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ผู้เขียนจึงได้ทำตาราง 2 เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อแตกต่างที่มีในกรณีที่ ถ้าหากมีการยอมรับร่างพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ กับการไม่ยอมรับพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพแล้วให้การควบคุมเป็นหน้าที่ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไปตามเดิม และตารางที่ 3 เพื่อทำการเปรียบเทียบกับสาระสำคัญของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในสาระสำคัญของทั้งสองระบบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 2 แสดงความเหมือนและความแตกต่างของสาระสำคัญที่ปรากฏในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพประกอบพิธีสาร และ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยไม่ประกอบพิธีสาร⁵⁸

อนุสัญญา สาระสำคัญ	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพประกอบพิธีสาร	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ
การทำคำประกาศ (Declaration)	มีมาตรการเพื่อประกันว่าจะมีการทำคำประกาศ	กระบวนการสร้างความเชื่อมั่น (CBMs)
กระบวนการหลังการทำคำประกาศ (Declaration follow-up procedures)	- การวิเคราะห์ข้อมูล - การสุ่มตรวจสอบ	ไม่มี
กระบวนการเพื่อความกระจ่าง (Declaration clarification procedures)	มีกระบวนการตรวจสอบเพื่อความกระจ่าง	ไม่มี
กระบวนการตรวจสอบโดยสมัครใจเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากองค์การกำกับดูแล (Voluntary assistance visits)	มีกระบวนการตรวจสอบโดยสมัครใจเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากองค์การกำกับดูแล	ไม่มี
การไม่ปฏิบัติตาม (Non-compliance concerns)	- การปรึกษาหารือ - การสอบสวน	- การปรึกษาหารือ - ร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคง
การสอบสวนภาคสนาม (field investigation)	มีการสอบสวนภาคสนามในกรณีที่มีการกล่าวหา / มีข้อสงสัยว่าจะมีการใช้อาวุธชีวภาพ	ทำการสอบสวนได้ เฉพาะเมื่อรัฐภาคีให้ความยินยอมต่อเลขาธิการสหประชาชาติให้เข้าทำการตรวจสอบเท่านั้น
การสอบสวนสถานที่ (facility investigation)	มีการสอบสวนสถานที่	ไม่มี

⁵⁸ ปรับปรุงจาก Graham S. Pearson, The Composite Protocol Text :An Effective Strengthening of the Biological and Toxin Weapons Convention, University of Bradford, Department of Peace Studies, Evaluating paper No.20.

ตาราง 2 แสดงความเหมือนและความแตกต่างของสาระสำคัญที่ปรากฏในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพประกอบพิธีสาร และ อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยไม่ประกอบพิธีสาร⁵⁹ (ต่อ)

อนุสัญญา สาระสำคัญ	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพประกอบพิธีสาร	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ
การโอนวัตถุ/ อุปกรณ์ตามที่ถูกกำหนดไว้ในอนุสัญญา (Transfer)	มีกระบวนการบังคับสำหรับการโอนวัตถุ/อุปกรณ์ที่ถูกกำหนดไว้ในอนุสัญญา	ไม่มี
กระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่รัฐภาคี (Assistance)	มีการช่วยเหลือรัฐภาคี	มีการช่วยเหลือรัฐภาคีที่ได้รับอันตรายจากการใช้อาวุธชีวภาพ เมื่อคณะมนตรีความมั่นคงเห็นชอบ
ความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation)	มีการตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ	มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือระหว่างรัฐภาคี แต่ไม่มีประสิทธิภาพ
องค์การกำกับดูแล (Organization)	มีการตั้งองค์การห้ามอาวุธชีวภาพ	ไม่มี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁹ ปรับปรุงจาก Graham S. Pearson, The Composite Protocol Text :An Effective Strengthening of the Biological and Toxin Weapons Convention, University of Bradford, Department of Peace Studies, Evaluating paper No.20.

ตาราง 3 แสดงความเหมือนและความแตกต่างของสาระสำคัญของที่ปรากฏในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพประกอบพิธีสาร และ อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี⁶⁰

อนุสัญญา สาระสำคัญ	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ประกอบพิธีสาร	อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี
กระบวนการทำคำประกาศ (Declaration)	มีมาตรการเพื่อประกันว่าจะมีการทำ คำประกาศ	ไม่มีมาตรการเพื่อประกันว่าจะมี การทำคำประกาศ
กระบวนการหลังการทำ คำประกาศ (Declaration follow up procedures)	- การวิเคราะห์ข้อมูล - การสุ่มตรวจสอบ	- การวิเคราะห์ข้อมูล - การตรวจสอบประจำตาม ตาราง
กระบวนการเพื่อความกระจ่าง (Declaration clarification procedures)	มีกระบวนการตรวจสอบเพื่อความ กระจ่าง	ไม่มีกระบวนการตรวจสอบเพื่อ ความกระจ่าง
กระบวนการตรวจสอบโดย สมัครใจเพื่อขอรับความ ช่วยเหลือจากองค์การกำกับ ดูแล (Voluntary assistance visits)	มีกระบวนการตรวจสอบโดยสมัคร ใจเพื่อขอรับความช่วยเหลือจาก องค์การกำกับดูแล	ไม่มีกระบวนการตรวจสอบโดย สมัครใจเพื่อขอรับความช่วยเหลือ จากองค์การกำกับดูแล
การไม่ปฏิบัติตาม (Non-compliance concerns)	- การปรึกษาหารือ - การสอบสวน	- การปรึกษาหารือ - การสอบสวน
การสอบสวนภาคสนาม (field investigation)	มีการสอบสวนภาคสนามในกรณี ที่มีการกล่าวหา / มีข้อสงสัยว่าจะมี การใช้อาวุธชีวภาพ	มีการสอบสวนภาคสนามเฉพาะ ตามที่ถูกกล่าวหาว่ามีการใช้อาวุธ เคมีเท่านั้น
การสอบสวนสถานที่ที่ต้องสงสัย (facility investigation)	มีการสอบสวนสถานที่ที่ต้องสงสัยว่า จะมีการฝ่าฝืนอนุสัญญา	มีการสอบสวนสถานที่ที่ต้องสงสัย ว่าจะมีการฝ่าฝืนอนุสัญญา
การโอนวัตถุ/ อุปกรณ์ ตามที่ถู กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ (Transfer)	มีกระบวนการบังคับสำหรับการโอน วัตถุ/ อุปกรณ์ ตามที่ถูกกำหนดไว้ใน อนุสัญญาฯ	มีการควบคุมเฉพาะการโอนสารตั้ง ต้นที่ใช้ในการผลิตอาวุธเคมี

⁶⁰ ปรับปรุงจาก Graham S. Pearson, The Composite Protocol Text :An Effective Strengthening of the Biological and Toxin Weapons Convention, University of Bradford, Department of Peace Studies, Evaluating paper No.20.

ตาราง 3 แสดงความเหมือนและความแตกต่างของสาระสำคัญที่ปรากฏในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพประกอบพิธีสาร และ อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี(ต่อ)⁶¹

อนุสัญญา สาระสำคัญ	อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ประกอบพิธีสาร	อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี
กระบวนการให้ความช่วยเหลือ แก่รัฐภาคี (Assistance)	มีการช่วยเหลือรัฐภาคี	มีการช่วยเหลือรัฐภาคี
ความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation)	มีการตั้งคณะกรรมการประสานความ ร่วมมือระหว่างประเทศ	ไม่มีคณะกรรมการประสาน ความร่วมมือระหว่างประเทศ
องค์การกำกับดูแล (Organization)	มีการจัดตั้งองค์การห้ามอาวุธ ชีวภาพ	มีการจัดตั้งองค์การห้ามอาวุธ เคมี

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 3.2 ที่ทำการเปรียบเทียบในกรณีที่หากพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้รับการยอมรับ และมีการลงนามจนถึงมีการบังคับใช้ร่วมกับอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ จะทำให้การควบคุมอาวุธชีวภาพทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือ

1) การทำคำประกาศ

พิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพบังคับให้รัฐภาคีต้องทำคำประกาศอันประกอบไปด้วยคำประกาศตามที่ได้อธิบายไว้ในหัวข้อที่ 3.3.2.3

จากการเปรียบเทียบกับกรณีที่มีบทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพอย่างเดียวที่มีเพียงการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรการสร้างความเชื่อมั่น (Confidence Building Measures - CBMs) ตามที่ได้รับการกำหนดโดยที่ประชุมทบทวนครั้งที่ 2 และ 3 แต่การเปิดเผยลักษณะนี้เป็นไปโดยความสมัครใจของรัฐภาคีเท่านั้น ไม่มีการบังคับให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพบังคับให้รัฐภาคีจะต้องทำคำประกาศเสนอต่อองค์การห้ามอาวุธชีวภาพ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสในมวลหมู่รัฐภาคี จากที่ในปัจจุบันอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่มีบทบังคับให้รัฐภาคีต้องทำคำประกาศแต่อย่างใด และอีกทั้งลักษณะของวัตถุประสงค์ อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนา ผลิต อาวุธชีวภาพ ก็เป็นชนิดเดียวกันกับที่ใช้ในการทำกิจกรรมทางสันติเช่นการผลิตยา การหมักเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เป็นเหตุให้รัฐ

⁶¹ ปรับปรุงจาก Graham S. Pearson, The Composite Protocol Text :An Effective Strengthening of the Biological and Toxin Weapons Convention, University of Bradford, Department of Peace Studies, Evaluating paper No.20.

ภาคีสามารถลักลอบพัฒนา และผลิตอาวุธชีวภาพ โดยการใช้กิจกรรมทางสันติเหล่านี้เป็นฉากบังหน้าได้

การที่รัฐภาคีสามารถเข้าถึง และวิเคราะห์ข้อมูลตามคำประกาศของรัฐภาคีอื่นได้ เป็นการทำให้รัฐภาคีสามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ในระดับหนึ่ง และหากเกิดข้อสงสัยหรือความบกพร่องใดๆ ในคำประกาศของรัฐอื่น ตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพยังมีกระบวนการหลังการทำคำประกาศตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.3.2.4 เป็นตัวกลั่นกรองความถูกต้องอีกชั้นหนึ่ง ระบบการทำคำประกาศมีปรากฏในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีด้วยเช่นกัน

2) องค์การห้ามอาวุธชีวภาพ

ตามบทบัญญัติของร่างพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ ได้กำหนดให้มีการก่อตั้งองค์การห้ามอาวุธชีวภาพขึ้น (The Organization on the Prohibition of Biological Weapons - OPBW) เพื่อเป็นองค์กรระหว่างประเทศอิสระทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพและพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ และมีหน่วยงานย่อยภายใต้องค์การห้ามอาวุธชีวภาพเพื่อทำหน้าที่ด้านต่างๆ เช่น การตรวจสอบการปฏิบัติตามของรัฐภาคี การให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ต่อรัฐภาคี และที่สำคัญองค์การห้ามอาวุธชีวภาพยังเป็นเวทีสำหรับการปรึกษาหารือ และความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของอนุสัญญาและพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ ซึ่งรูปแบบและอำนาจหน้าที่ขององค์การจะมีความคล้ายคลึงกับองค์การห้ามอาวุธเคมีที่คณะทำงานได้นำมาเป็นต้นแบบในการกำหนดรูปแบบขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพ

ในขณะที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่มีองค์การที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญาแต่อย่างใด แม้จะมีบทบัญญัติตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่ให้รัฐภาคีทำการปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่ตามี แต่ในความเป็นจริงแทบจะไม่มีรัฐภาคีทำการปรึกษาหารือใดๆ กันเลยนอกจากในการประชุมทบทวนที่จัดขึ้นทุกๆ 5 ปี

3) ระบบการตรวจสอบ

ระบบการตรวจสอบเป็นปัญหาใหญ่ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่ใช้บังคับกันมาร่วม 30 ปี การขาดระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพทำให้รัฐภาคี ยังคงสามารถลักลอบทำการพัฒนาและผลิตอาวุธชีวภาพได้ เช่น ในกรณีของสหภาพโซเวียตที่ลักลอบทำการพัฒนา และผลิตอาวุธชีวภาพ หลังจากทีอนุสัญญามีผลใช้บังคับถึงกว่า 15 ปี

ปัญหาดังกล่าวน่าจะได้รับการแก้ไขได้จากระบบการตรวจสอบตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพที่แบ่งออกเป็น การตรวจสอบและการสอบสวน ซึ่งมีปรากฏในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีด้วยเช่นกัน แต่ในพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้อนุญาตให้มีการตรวจสอบการเกิดโรคระบาดที่มีลักษณะผิดปกติอันมีข้อสงสัยว่าเกิดจากการกระทำกิจกรรมใดๆที่ถือเป็นการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

การตรวจสอบเป็นมาตรการที่จะใช้ในการยับยั้งรัฐภาคีที่คิดจะลักลอบพัฒนา และผลิตอาวุธชีวภาพ เนื่องจากว่าเมื่อมีระบบการตรวจสอบทำให้โอกาสเสี่ยงที่จะตรวจพบการกระทำ ความผิดของรัฐภาคีมีมากขึ้น การที่รัฐภาคีใดตัดสินใจลักลอบทำการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพก็จะต้องใช้งบประมาณที่มากยิ่งขึ้นเพื่อใช้ในการปกปิดโครงการดังกล่าว อีกทั้งยังไม่อาจจะประกันได้ว่าจะรอดพ้นจากการตรวจสอบ ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยยับยั้งรัฐภาคีที่คิดจะฝ่าฝืนอนุสัญญา ห้ามอาวุธชีวภาพ

4) การโอนวัตถุ/อุปกรณ์ตามที่ถูกกำหนดไว้ในอนุสัญญา

ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพกล่าวถึงเพียงแค่ว่าห้ามรัฐภาคีโอนอาวุธชีวภาพแต่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบใดๆถึงวัสดุ/อุปกรณ์ที่สามารถใช้ได้สองสถานเอาไว้ในขณะที่พิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพมีการกำหนดถึงกระบวนการที่ต้องนำมาใช้ในการควบคุมการโอนวัตถุ/อุปกรณ์ตามที่ถูกกำหนดไว้ในอนุสัญญาที่ละเอียดกว่า ทำให้รัฐที่ต้องการซื้อวัตถุหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตอาวุธชีวภาพจากรัฐอื่นต้องทำการเปิดเผยถึงวัตถุประสงค์ของการนำวัตถุ/อุปกรณ์ไปใช้ และรัฐผู้โอนมีหน้าที่ต้องทำรายงานการโอนวัตถุ/อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตอาวุธชีวภาพเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการฯทุกปี ในขณะที่อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีมีข้อกำหนดที่มีระดับความเข้มในการควบคุมการโอนสารเคมีที่ใช้ในการผลิตอาวุธเคมีแตกต่างกันออกไปตามประเภทของสารเคมีที่ได้ถูกกำหนดไว้ในอนุสัญญาฉบับดังกล่าว

5) การช่วยเหลือ

ในเรื่องการช่วยเหลือรัฐภาคีที่ตกเป็นเป้าหมายของการใช้อาวุธชีวภาพนั้น ซึ่งตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ รัฐภาคีอาจจะได้รับการสนับสนุน และการช่วยเหลือจากรัฐภาคีอื่นในกรณีที่คณะมนตรีความมั่นคงตัดสินใจว่ารัฐนั้นได้รับอันตรายอันเป็นผลจากการมีการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

ในขณะที่ตามพิธีสารได้กำหนดรายละเอียดของกระบวนการช่วยเหลือไว้ละเอียดกว่าในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยรัฐภาคีมีสิทธิร้องขอความช่วยเหลือจากองค์การห้ามอาวุธชีวภาพได้ตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.3.2.6

จากการพิจารณาเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติตามร่างพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้ให้รายละเอียดของกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือรัฐภาคีที่ตกเป็นเป้าหมายการใช้อาวุธชีวภาพไว้อย่างชัดเจน และได้ให้นิยามของการช่วยเหลือว่ามีขอบเขตเช่นไร อันเป็นการปรับปรุงกระบวนการช่วยเหลือตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่จะเกิดขึ้นต่อเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงเห็นว่ารัฐที่ร้องขอได้รับอันตรายอันเป็นผลจากการมีการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพเท่านั้น ในขณะที่พิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพให้ความช่วยเหลือรัฐภาคีที่ถูกคุกคาม หรือข่มขู่ว่าจะมีการใช้อาวุธชีวภาพด้วย

6) ความร่วมมือระหว่างรัฐภาคี

ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพได้กล่าวถึงความร่วมมือเอาไว้ แต่ไม่มีกระบวนการใดๆที่จะทำให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและหามาตรการต่างๆเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในด้านต่างๆในหมู่รัฐภาคี ซึ่งทำให้มั่นใจได้ว่าจะเป็น การส่งเสริมให้มีความร่วมมือตามกรอบของอนุสัญญาฯ และพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพมากยิ่งขึ้น ในขณะที่กระบวนการเหล่านี้ไม่ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี

7) การลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี

บทบัญญัติของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่มีการบัญญัติถึงการลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีได้แต่อย่างไร แต่ตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพได้บัญญัติถึงการลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพไว้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) การระงับสิทธิ หรือสิทธิพิเศษบางประการที่รัฐภาคีพึงมีตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพ

2) การใช้มาตรการร่วมกันที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อบีบบังคับให้รัฐที่ฝ่าฝืนพันธกรณีจนทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ โดยมาตรการบีบบังคับร่วมกันที่ทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศในที่นี้ น่าจะหมายถึงการบีบบังคับโดยไม่ใช้กำลังทางทหารตามกฎหมายระหว่างประเทศในที่นี่น่าจะหมายถึงการบีบบังคับโดยไม่ใช้กำลังทางทหารตามกฎหมายระหว่างประเทศในข้อ 41 เช่น การตัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การคว่ำบาตรหรือการทูต เป็นต้น

3) ในกรณีที่ย้ำแรงจะมีการยื่นเรื่องให้คณะมนตรีความมั่นคงและสมัชชาใหญ่ทราบเรื่อง เนื่องจากการฝ่าฝืนพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพย่อมเป็นภัยต่อสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ คณะมนตรีความมั่นคงอาจจะดำเนินมาตรการบีบบังคับทั้งที่ไม่ใช่การใช้กำลังทางทหาร หรือการใช้กำลังทางทหาร เพื่อบีบบังคับให้รัฐภาคีกลับมาปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพได้

เมื่อได้ทำการพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างการมีอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพฉบับเดียวกับการที่มีอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และมีพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพเป็นส่วนประกอบ เพื่อเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพในการควบคุมอาวุธชีวภาพแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการที่มีระบอบของพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพเข้ามาใช้ประกอบกับข้อห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ ทำให้เห็นถึงการพัฒนาในการควบคุมอาวุธชีวภาพในอนาคตที่ดียิ่งขึ้น โดยมาตรการต่างๆตามร่างพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพจะทำให้เกิดความโปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นให้กับรัฐภาคีได้ เนื่องจากการบังคับให้มีการทำคำประกาศเปิดเผยข้อมูลต่างๆถึงสิ่งหรือวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้สองสถาน (dual-use) อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำประกาศโดยสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ และมีการสุ่มตรวจสอบสถานที่ตามคำประกาศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าคำประกาศเหล่านั้นเป็นไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ หรือในกรณีที่มีข้อสงสัยเกิดขึ้นในเนื้อหาของคำประกาศที่พบโดยสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ หรืออาจจะพบจากการที่รัฐภาคีอื่นศึกษาวิเคราะห์คำประกาศของรัฐอื่น ตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพกำหนดกระบวนการตรวจสอบเพื่อความกระจ่างในกรณีมีข้อสงสัยที่เกิดขึ้นในคำประกาศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ในอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ยังทำให้บางรัฐสามารถลักลอบพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธชีวภาพ

นอกจากนั้นยังมีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับกรณีที่มีข้อสงสัยถึงการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี ในขณะที่อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพไม่มีการกำหนดถึงระบบการตรวจสอบที่ชัดเจนไว้ เพียงแต่ให้สิทธิรัฐภาคีในการร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติให้ทำการตรวจสอบ แต่เป็นดุลพินิจของคณะมนตรีความมั่นคงในการพิจารณาและตัดสินใจว่าจะให้เริ่มการตรวจสอบหรือไม่ ทำให้กระบวนการนี้ไม่เคยใช้งานได้จริง ข้อบกพร่องนี้ได้รับการแก้ไขโดยระบบการตรวจสอบตามพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพที่ให้มีการจัดทีมสอบสวนเข้าทำการสอบสวนไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนภาคสนามในกรณีที่เกิดโรคระบาด โดยมีข้อสงสัยว่าเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี หรือการสอบสวนสถานที่ที่ต้องสงสัยว่ากระทำกิจกรรมใดที่เป็นการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ กระบวนการเหล่านี้มิได้บัญญัติขึ้นเพื่อการจับผิดรัฐภาคีใด แต่เป็นกระบวนการที่เตือนรัฐภาคีที่คิดจะฝ่าฝืนข้อห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพว่าการ

ลักลอบกระทำการฝ่าฝืนโดยย่อมีโอกาสในการถูกตรวจสอบได้ตลอดเวลา จากองค์การห้ามอาวุธชีวภาพที่เป็นองค์การกำกับดูแล และสนับสนุนการปฏิบัติตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

แต่ในปัจจุบันร่างพิธีสารประสพปัญหาที่ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับบทบัญญัติของร่างพิธีสารนี้ จึงทำให้ร่างพิธีสารยังไม่อาจเปิดให้มีการลงนามและให้สัตยาบันได้เพื่อให้มีผลใช้บังคับต่อไปได้

3.3.3 ปัญหาในการยอมรับบทบัญญัติของพิธีสาร

หลังจากที่ได้มีการเจรจาร่างพิธีสารมาเป็นเวลากว่า 6 ปี ในต้นปี ค.ศ. 2001 ร่างพิธีสารฉบับสมบูรณ์ได้ถูกจัดทำขึ้น เพื่อที่จะได้นำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมทบทวนของรัฐภาคีครั้งที่ 5 ที่จะจัดขึ้นปลายปี 2001

แต่ก่อนที่การประชุมทบทวนจะเริ่มขึ้นในปลายปี 2001 ในเดือนกรกฎาคมประเทศสหรัฐอเมริกาได้สร้างความประหลาดใจให้กับผู้แทนที่เข้าร่วมการประชุมในที่ประชุมคณะกรรมการเฉพาะกิจเป็นอย่างมาก โดยนาย Donald Mahley ผู้แทนในการประชุมของสหรัฐอเมริกาได้แถลงต่อที่ประชุมว่า หลังจากที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พิจารณาเนื้อหาของร่างพิธีสารแล้ว เห็นว่าบทบัญญัติของร่างพิธีสารไม่สามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพได้ ดังนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาจึงไม่สนับสนุนร่างพิธีสารได้ และต้องการให้มีการยกเลิกการเจรจาใดๆ ในการบัญญัติร่างพิธีสาร

ในการปฏิเสธไม่ยอมรับร่างพิธีสารนี้ สหรัฐอเมริกาได้ให้เหตุผลไว้ดังนี้คือ⁶²

- 1) บทบัญญัติของพิธีสารไม่เคร่งครัดเพียงพอในการควบคุมอาวุธชีวภาพ และไม่มีอะไรใหม่ในเรื่องการตรวจพิสูจน์ที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งๆที่ตามร่างพิธีสารได้มีการกำหนดระบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นการทำคำประกาศ และยังมีระบบการตรวจสอบที่น่าจะมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการสุ่มตรวจสอบประจำปี หรือการสอบสวนในกรณีต่างๆ แต่ประเทศสหรัฐอเมริกายังเห็นว่าระบบเหล่านี้ยังไม่ดีเพียงพอที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ

⁶² Graham S. Pearson "The US Rejection of The Protocol at The Eleventh Hour Damages International Security Against Biological Weapons" , The CBW Conventions Bulletin : News, Background and Comment on Chemical and Biological Weapons Issues (September 2001).

- 2) บทบัญญัติตามพิธีสารทำให้เกิดปัญหาต่อโครงการป้องกันอาวุธชีวภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในความเป็นจริงตามร่างพิธีสารที่บังคับให้รัฐภาคีจะต้องเปิดเผยถึงข้อมูลด้านความมั่นคงในการเปิดเผยถึงโครงการป้องกันอาวุธชีวภาพ ดังนั้นจึงไม่น่าที่จะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับโครงการป้องกันอาวุธชีวภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาได้
- 3) บทบัญญัติตามร่างพิธีสารจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินทางปัญญาในอุตสาหกรรมด้านเภสัชกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในความเป็นจริงบทบัญญัติของร่างพิธีสารไม่ได้บังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ในคำประกาศแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีระบบการรักษาความลับที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ซึ่งจากการกระทำของประเทศสหรัฐอเมริกานี้ ทำให้การเจรจาหาข้อยุติในร่างพิธีสารต้องหยุดชะงักลง ยังไม่มีความชัดเจนใดๆว่าร่างพิธีสารจะถูกนำกลับมาพิจารณาอีกครั้งเมื่อใด เนื่องจากสหรัฐอเมริกายังได้ปฏิเสธอาณัติของคณะกรรมการเฉพาะกิจในการเจรจาร่างพิธีสารด้วย ซึ่งยังส่งผลไปยังการประชุมทบทวนครั้งที่ 5 ที่รัฐภาคีไม่อาจตกลงกันได้ในเดือนของร่างพิธีสารนี้จึงต้องมีการเลื่อนการประชุมทบทวนไปอีก 1 ปี มาประชุมกันอีกครั้งหนึ่งในปลายปี 2002

ในการประชุมทบทวนครั้งที่ 5 นี้เองที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เสนอข้อเสนอใหม่ในการบางประการเพื่อนำมาใช้แทนการเจรจาร่างพิธีสาร ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวประกอบไปด้วย⁶³

- 1) การออกกฎหมายอนุวัติการอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ⁶⁴ โดยเสนอให้รัฐภาคีออกกฎหมายภายในเพื่อลงโทษปัจเจกชนที่กระทำการใดที่เป็นการฝ่าฝืนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ และให้มีความตกลงในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการเข้าถึง หรือการโอนจุลชีพที่มีความร้ายแรง

⁶³ John R. Bolton, "Statement of the Honorable John R. Bolton, Under Secretary of State for Arms Control and International Security, United States Department of State to the Fifth Review Conference of the Biological Weapons Convention", 19 November 2001. Available from <http://www.us-mission.ch/press2001/1911bolton.html> [2002, May 9].

⁶⁴ ตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ มาตรา 4

- 2) การปรึกษาหารือและความร่วมมือ⁶⁵ เรียกร้องให้มีการจัดตั้งกลไกการตรวจสอบระหว่างประเทศเพื่อตรวจสอบการเกิดโรคระบาดที่น่าสงสัย หรือ ข้อกล่าวหาว่ามีการใช้อาวุธชีวภาพ ซึ่งกลไกนี้อาจจะกระทำโดยการตรวจสอบของเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ
- 3) ความช่วยเหลือ และ ความร่วมมือทางวิชาการ⁶⁶ โดยให้มีการส่งเสริมความร่วมมือกับองค์การอนามัยโลกในการช่วยเหลือเหยื่อจากการใช้อาวุธชีวภาพ และปฏิบัติตามกระบวนการเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพตามที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดอย่างเคร่งครัด

ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้ประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่าจะทำให้การบังคับใช้อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเสนอให้มีการประชุมประจำปีทั้งหมด 3 ครั้ง ก่อนที่จะมีการประชุมทบทวนครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ. 2006 อีกด้วย โดยการประชุมประจำปีจะพิจารณาถึงข้อเสนอที่สหรัฐอเมริกาได้เสนอไป ซึ่งที่ประชุมทบทวนครั้งที่ 5 ในปี ค.ศ. 2002 ได้ตกลงตามที่สหรัฐอเมริกาเสนอ

ในส่วนของท่าทีของประเทศต่างๆจากการปฏิเสธร่างพิธีสารของสหรัฐอเมริกานั้น จะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆประหลาดใจ และผิดหวังต่อท่าทีของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ โดยกลุ่มสหภาพยุโรปต้องการให้มีการเจรจาในรอบของคณะกรรมการเฉพาะกิจต่อไป และเห็นว่าบทบัญญัติของร่างพิธีสารจะช่วยทำให้การควบคุมอาวุธชีวภาพทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนรัสเซียกล่าวว่าไม่ควรทำลายโอกาสการเจรจาที่ดำเนินมาถึง 6 ปีนี้ลง ในขณะที่ออสเตรเลียเห็นว่าถ้าการเจรจาล้มเหลวจะเป็นการถดถอยของระบบการควบคุมอาวุธพหุภาคี และทำให้ผู้ที่ต้องการฝ่าฝืนมีความกล้าที่จะกระทำผิดมากยิ่งขึ้น เพราะตามร่างพิธีสารนั้นขัดขวางการกระทำผิดได้และทำให้ผู้ที่ฝ่าฝืนต้องพยายามมากขึ้น⁶⁷

⁶⁵ Ibid., Article 5.

⁶⁶ Ibid., Article 7 and Article 10.

⁶⁷ Jenni Rissanen, "Deep Disappointment But Restrained Reactions to US

Decision", *BWC Protocol Bulletin*, August 3, 2001 Available from

<http://www.acronym.org.uk> [2002, April 7].

จนถึงปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนใดๆ เพราะการประชุมประจำปีที่จัดขึ้นไม่มีการกำหนดเรื่องร่างพิธีสารไว้ในวาระการประชุม ดังนั้นจึงยังคงต้องรอจนถึงการประชุมทบทวนครั้งที่ 6 ในปี 2006 ว่าจะมีการพิจารณายอมรับร่างพิธีสารโดยที่ประชุมหรือไม่ หรือหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปีค.ศ.2005 ประเทศสหรัฐอเมริกาอาจจะเปลี่ยนท่าทีกลับมาสนับสนุนร่างพิธีสารเพื่อเปิดให้มีการลงนามและให้สัตยาบันเพื่อให้มีผลใช้บังคับในอนาคต

ในบทที่ 3 นี้ เมื่อได้ทำการศึกษาถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับในปัจจุบันในการควบคุมอาวุธชีวภาพ จะเห็นได้ว่ายังมีปัญหาและข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ทำให้การควบคุมอาวุธชีวภาพทำได้อย่างไม่เต็มที่และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทางออกที่รัฐต่างๆ เห็นสมควรคือการยอมรับร่างพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพให้มีผลบังคับใช้ประกอบกับอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพที่จะทำให้การควบคุมอาวุธชีวภาพมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากตามร่างพิธีสารมีมาตรการต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพตามที่แสดงให้เห็นในตารางที่ 3.2 และ 3.3 แต่ปัญหาที่ประสบในปัจจุบันคือการที่รัฐบางรัฐไม่ยอมรับบทบัญญัติของร่างพิธีสารนี้ทำให้งร่างพิธีสารยังไม่สามารถเปิดให้มีการลงนามเพื่อให้มีผลบังคับ ทั้งนี้เห็นได้ว่าการมีพิธีสารห้ามอาวุธชีวภาพมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การควบคุมอาวุธชีวภาพในอนาคตทำได้มีประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีตัวอย่างปัญหาและข้อบกพร่องจากการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมีเป็นแบบอย่างเพื่อการพิจารณาวางแนวทางการดำเนินการขององค์การห้ามอาวุธชีวภาพให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย